

Preosnova naše organizacije ZK

POLITIČNI DOGODKI OB KONCU PRETEKLEGA LETA SO RAZGIBALI TUDI NAŠO ORGANIZACIJO ZVEZE KOMUNISTOV. O TEM, KAKO SE BOMO V NAŠI DELOVNI ORGANIZACIJI LOTILI NADALJNJEGA UDEJSTVOVANJA ČLANSTVA, KAKŠNI SO ORGANIZACIJSKI PROBLEMI IN NA KAKŠEN NAČIN BI LAHKO REŠEVALI PEREČE PROBLEME ŽIVLJENJA IN DELA V KOLEKTIVU, SMO SE POGOVORILI S SEKRETARJEM ORGANIZACIJE ZVEZE KOMUNISTOV LITOSTROJA MIHO ŽILOVCEM.

Pred kakimi štirimi leti smo bili v našem podjetju priča organizacijski in vsebinski preosnovi organizacije Zveze komunistov. Med najpomembnejšimi nalogami tedanje reorganizacije Zveze komunistov je bilo delovanje članov v smislu skupnega dogovarjanja in sprejemanja sklepov. Vsi komunisti Litostroja naj bi na sestankih, aktivnih in konferencah razpravljali o pomembnih vprašanjih in o tem kot organizacija skupno sprejemali stališča.

Tak način delovanja je pokazal tudi nekatere slabosti.

Naj jih naštejemo!

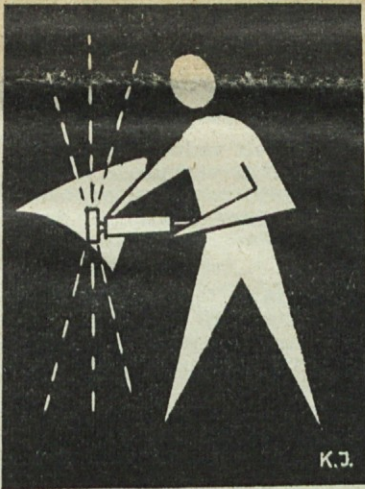
Zaradi številčnosti organizacije so se komunisti redkeje sestajali, kar je žal vodilo v mrtvilo in nepovezanost. V tem času je tudi precej zamrlo delovanje članov v oddelkih oz. v osnovnih organizacijah. Številni problemi v oddelkih so ostajali nerešeni. Vse to je vodilo do številnejših izstopov, zlasti starejših članov ZK. Kaj bo potrebno storiti za oživitve delovanja organizacije?

Že v decembru lanskega leta je sekretariat naše organizacije na razširjeni seji razpravljal o možnostih za razširitev delovanja organizacije. Pokazalo se je, da so nekatere osnovne organizacije preveč razdrobljene po oddelkih, druge pa prevelike. Ugotovili smo, da je glede na sestav tem težje določiti enotna stališča, čim večja je organizacija. Zato menimo, da je nujno organizirati delo tako, da manjša skupina pripravi gradivo o določenih vprašanjih, ki naj jih potem obravnava organizacija. Način dela je bil do sedaj tak, da je bil za pripravo gradiva odgovoren predvsem sekretar. Preosnova bo potrebna tako v osnovni organizaciji kot v sekretariatu. Lahko bi

trdili, da v celotni organizaciji ZK ni bila izvedena delitev dela.

V bodoče bi sekretariat predstavljal ožje delovno telo komiteja organizacije ZK Litostroja. V osnovnih organizacijah naj bi ustanovili sekretariate. O tem se bodo komunisti odločili na bližnji konferenci.

Po dosednji shemi organizacije ZK v Ljubljani je bila organizacija ZK Litostroja neposredno vezana na mestni komite. Pred-

stavniki smo imeli tudi v četrtinskih komitejih; že stiki z mestnimi komiteji so bili razmeroma redkejši. V preteklem letu smo opazili tudi oslABLJENO aktivnost četrtinskih organizacij. Kakšne spremembe prinaša uvedba občinskih komitejev s profesionalnim sekretarjem?

Res je, da so bili sestanki četrtinskih komitejev oz. konference redkejši, razen seveda ob pomembnejših dogodkih v Litostroju.

ju nismo čutili prave pomoči od zunaj. Z uvedbo občinskega komiteja že čutimo trdnjšo vez. Lahko trdimo, da bo občinski komitej vnesel živahnejše delovanje tudi v našo organizacijo. Ohlapne vezi z mestnim in četrtinskim komitejem so tudi prispevale k pasivnosti določenega dela članov, zlasti tistih, ki so bili tam organizirani.

Tudi v našem podjetju smo budno spremljali spremenjen način delovanja komunistov. ZK naj namreč ne ukrepa samo po direktivah, ampak le na podlagi preverjenih dokazov. Hoteli smo uveljaviti kar najbolj demokratične poti, saj smo na sestanke ZK vabili tudi ostale člane kolektiva, itd. Ta sproščenost in odprtost pa ni povsem rodila sadov, kar se kaže zlasti v tem, da so bili sprejeti sklepi in stališča vse preveč splošni.

S tem se strinjam in menim, da bo moral komitej v bodoče bolj dosledno izvajati sklepe, ki bodo načelna opora za delo. Če ni konkretnih stališč, potem

Pogumno naprej...

izvajanje sklepov zvodeni. V podjetju se srečujemo nenehno z vrsto protislovij. Da bi jih odpravili, se moramo kar najhitreje in odločno lotiti temeljitih ukrepov. Ne trdim, da obstajajo pri nas primeri, ki so značilni za dogodke na Hrvaškem, kot je to npr. nacionalizem, kar pa ne pomeni, da ni drugih negativnih teženj in pojavov. Gre za področje medsebojnih odnosov, za pojave tehnokratizma, nenehno se borimo s problemi nagrajevanja, veliko več je kršenja delovne discipline itd. O vseh takih vprašanjih moramo nenehno razpravljati, čeprav se pojavljajo le v manjšem obsegu. Če govorimo o določenih svobodi v delovanju, potem pri tem prav gotovo mislimo tudi na odgovornost posameznikov; seveda tu ne gre samo za strokovno odgovornost. To velja zlasti za tiste na vodilnih in vodstvenih mestih, ki ne glede na to, ali so člani ZK ali niso, na svojem delovnem mestu odgovarjajo tudi za politično stanje.

Katerim problemom bi, poleg tistih, o katerih smo že govorili, morala ZK posvetiti v prihodnjem obdobju največ pozornosti? Menim, da vse preveč pozabljamo na mladino.

Ne skrbimo dovolj za njihovo aktivnost in s tem izgublamo možnosti za okrepitev članstva v Zvezi komunistov. Zavedamo se svoje odgovornosti in menimo, da bo potrebno vse sile usmeriti k delu z mladimi.

Tega dela z mladino ne bi smeli razumeti le kot občasno spremljanje dela mladine, ampak kot aktivno sodelovanje z mladimi komunisti in nenehno podporo njihovem delovanju. Žal se vsi skupaj premalo zavedamo moči in prihodnosti mladih komunistov. Več pozornosti moramo posvetiti tudi organizaciji zveze borcev. Razvijanje stikov z njimi lahko le koristi ohranjanju revolucionarnosti v Zvezi komunistov. Posebno skrb pa bomo posvetili raziskovanju vzrokov izstopanja iz ZK v preteklem obdobju. Če kaže na eni strani iz vrst zveze komunistov izločiti vse tiste, ki so pasivni, pa je morda med tistimi, ki so izstopili, tudi vrsta takih, ki bi se v organizacijo želeli vrniti— zato nameravamo povabiti k razgovoru vse tiste, ki so organizacijo zapustili.

Razgovor zapisal

Vladimir Kovač

DOKLEJ ŠE...

Tesnobno pričakovanje se je uresničilo. Dan za dnem, jutraj, opoldne in zvečer je marsikdo na prehodu čez progo na Kebetovi ulici za las ušel vlaku. Marsikoga je stisnilo pri srcu, ko je opazil, da je za trenutek ušel vlaku, posebno v meglenih jesenskih in zimskih dneh.

Železniško transportno podjetje trdi, da je ukrenilo vse, kar po predpisih mora. Zavedati se moramo, da so eno suhoparni predpisi, drugo pa vsakodnevno doživljanje strahu. Pred leti, ko so prehod urejale zapornice, je vsak vlak, ki se je bližal zapornicam, nekaj deset metrov prej s piskom opozoril ljudi, naj se umaknejo. Odkar so zapornice odstranili in uredili prehod za pešce z opozorilnim signalnim križem, lokomotive ne piskajo več, čeprav bi to bilo nujno potrebno. Pred nekaj leti so zamenjali prejšnje tračnice, te so bile med seboj vezane s ploščami in vijaki, z varjenimi tračnicami, tako da prejšnjega ropotanja ni več. Kolesa vagonov ne tolčejo več po stikih na tirih, zato je tudi hrup prihajajočega vlaka mnogo manjši. Vlak prišumi in izgine skorajda neslišno, seveda to le takrat, ko ne zavira. Električne lokomotive, še bolj pa elektromotorni vlak ali kakor ga popularno imenujejo »gomulka«, pa tečejo neslišno.

Res je, da slišimo le parno lokomotivo ali pa dizel-lokomotivo. Ob jasnem vremenu in ob jasnih nočeh lahko opazimo vlak, ki se bliža prehodu; toda gorje, ob meglenih dnevih in nočeh se grozeča smrt približa skoraj neslišno oziroma neslišno, poudarjam še enkrat: neslišno, če po cesti pelje motorno vozilo, pa naj gre za motorno kolo, osebni avto, avtobus ali tovornjak. V tem primeru in ob meglenih dnevih pa še tako dober sluh ne pomaga. To lahko potrdi mnogo delavcev ali

uslužbencev, ki uporabljajo ta prehod. To lahko potrde tudi progovni delavci in drugi, ki so konec decembra pazili na varnost. Ljudje so prehajali na prehodu čez progo, a videti ni bilo niti 10 metrov daleč. Lokomotive niso piskale, ampak tiho in zahrbtno pridrvele in zapeljale čez prehod brez piskanja.

Sedaj si oglejmo še subjektivne vzroke ali vplive, ki mnogo pripomorejo k nesreči. Delavec, ki je zdrav in ga na poti v službo ne moti noben problem, nobena skrb in je čustveno popolnoma uravnovešen, se bo vsak trenutek normalno odzival na dogajanja v okolju, ob pravem času se bo ognil vozilu, korake bo vodil tako, da ne bo stopil v lužo ali v luknjo itd. Toda koliko ljudi je jutraj tako uravnovešenih? Marsikdo je še zaspan, drugega tarejo hude finančne skrbi, nekdo drug ne najde poti iz težkih konfliktov ali spopadov v svojem okolju, nekdo je bolan, boli ga glava ali zobje in podobno. Tak človek se ne odziva na dogajanja v okolju tako, kot bi se moral in posledica je lahko smrtna nesreča. Vzrok bomo vsi, tudi komisija, razložili zelo enostavno: nepazljivost, malomarnost. Toda, ali je res to vzrok? NE! Malomarnost je vzrok le takrat, ko se človek zaveda nevarnosti in gre zavestno v nevarnost, češ meni se nič ne more pripetiti. Ali bi mogli trditi, da tako delajo desetine naših ljudi? Pa tudi oba naša nesrečnika sta delno kriva, kriva zato, ker sta stala na prehodu. Nista pa

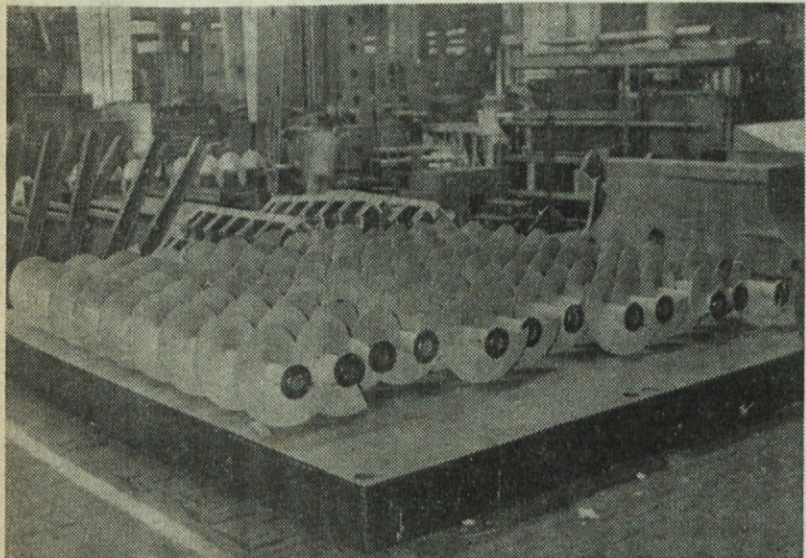
kriva, da je strojevodja zapiskal tako pozno, da nista mogla odskočiti, saj ju je pisk za trenutek prikoval na mesto. Ko se je v njunem organizmu sprožil avtomatski mehanizem bega, je bilo že prepozno, stroj ju je zagrabil in odbil. Mnogo naših ljudi, ki so v meglenih dnevih prehajali čez progo na omenjenem prehodu, se bo prav gotovo strinjalo s to trditvijo. Še na nekaj bi opozoril. Vlaki vozijo iz Ljubljane proti Gorenjski po vzponu; zato jim ni treba zavirati, kot morajo to narediti vlaki, ki vozijo z Gorenjske proti Ljubljani. Ti vozijo na padcu proge, poleg tega pa se bližajo uvoznemu signalu in zavirajo, kar povzroča hrup, ki ga je v mirnem okolju mogoče zaznati.

»Quo usque abutere...« je dejal rimski senator Katon v svojem znamenitem govoru proti zarotniku Katilini. Tudi mi bi lahko z istimi besedami obtožili železnico: »Doklej boš izrabljala našo potrpežljivost, o železnica...« Mar sta dva signalna betonska stebra, ki bi opozorila strojevodjo, da se bliža nezavaranemu prehodu in mora zato zapiskati, res tako draga? Ali porabi za en pisk lokomotiva toliko energije, da je v primeri z njo človeško življenje brez vrednosti? Mar mislijo na upravi železnice, da ne pusti v duševnosti strojevodje ena sama smrtna nesreča nobenih sledi? Vprašajte jih, pa boste slišali marsikaj pretresljivega.

Zato, spoštovana uprava železnice,

»Quo usque abutere patientia nostra?...«

Dr. Edo Tepina, specialist medicine dela bivši prometnik državnih železnic

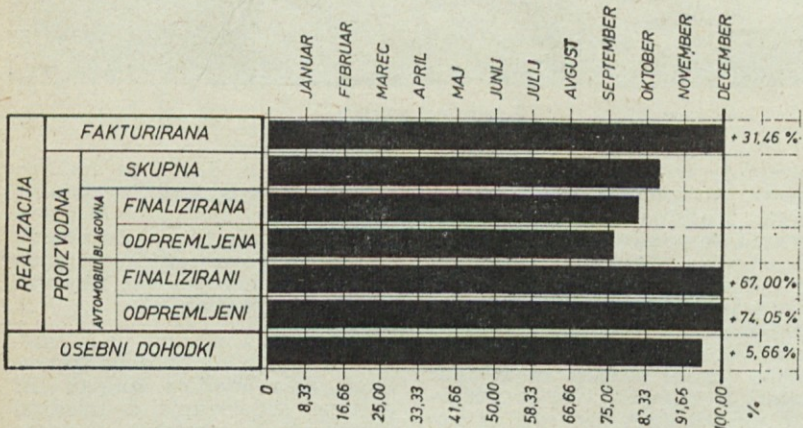

Tipske izvedbe polžev za polžaste transporterje v vmesni fazi obdelave v Litostroju. Izvedbe so uporabne za transporterje vseh vrst pršnega in drobnozrnatega materiala.

Nas barometer

Stare koledarje smo zmeteli v koš; prebedeli ali pa prespali Silvestrovo noč — in že smo se znašli v novem letu 1972. Ob takšnem prehodu iz starega v novo leto smo dokaj različno razpoloženi: če je bilo minulo leto dobro, se ga bomo še mnogokrat spominjali, če pa je bilo slabo, bomo pozabili nanj, kot da ga ni bilo — ali pa ga bomo uporabljali kot opomin, da se podobno ne sme več ponoviti.

S pomočjo barometra skušajmo ugotoviti, kakšno je bilo leto 1971. Poglejmo!

Konec decembra, ki je istočasno tudi konec poslovnega leta, bo naše merilo uspešnosti dokaj enostavno. Rezultati nad 100 odstotkov bodo ocenjeni kot dobri, izpod 100 odstotkov pa kot slabi; le pri osebnih dohodkih bo kriterij ravno obraten. Sicer pa pogledjmo pokončnico »100,00 % — december« in videli bomo, kateri stolpci zaostajajo. Bela lisa nas

kar zbode v oči, tvorijo pa jo skupna, finalizirana in odpremljena proizvodnja, pri katerih letni proizvodni načrt ni bil izpolnjen. Poenostavljena ocenitev — delno slabo. Toda za nadaljnje ocenjevanje naših rezultatov pokličimo na pomoč še nekatere številke.

Najprej številčne odčitke z barometra:

Finančna realizacija	%
— fakturirana	131,46*
Blagovna proizvodnja	
— skupna	86,01
— finalizirana	81,35
— odpremljena	76,28
— avtomobili-finalizirani	167,00*
— avtomobili—odpremljeni	174,05*

Dobre rezultate smo označili z zvezdicami, pri ostalih pa nismo izpolnili predvidenega načrta. Menimo, da je takšna ugotovitev stvarnejša in pravičnejša, kot pa če bi rezultate izpod 100 odstotkov kar proglasili za slabe. Zakaj? Kaj pa je predstavljal proizvodni načrt za leto 1971, ki ga nismo stoo odstotno izpolnili? Če hočemo to ugotoviti, se povrnimo na začetek leta. Letni proizvodni načrt je običajno sestavljen iz seštevka že sprejetih naročil in dodatka predvidenih naročil ter prostih zmogljivosti. Seveda se morajo predvidena naročila uresničiti. Prav tako moramo tudi za proste zmogljivosti še najti kupca. Vse skupaj pa bi moralo biti usklajeno z obdelovalniškimi, montažnimi kakor tudi z denarnimi (domače in tuje veljave) zmogljivostmi. Tu pa nastopijo pri posamični proizvodnji resnične težave. Posebno

še, če le omenimo obče znano dejstvo, da so za proizvodnjo potrebni naslednji udeleženci: osnovna sredstva, obratna sredstva in ljudje. Toda pustimo ta razglabljanja in se povrnimo k našim »slabim« rezultatom.

Da bo naše nadaljnje razpravljanje lažje, obravnavajmo le skupno proizvodnjo — izraženo v tonah. Podjetje je letni načrt skupne proizvodnje izpolnilo le 86 odstotno, toda kljub temu za 1,6 odstotka več kot v letu 1970. Leta 1970 smo proizvedli 19704 tone skupne proizvodnje, leta 1971 pa 20025 ton. In če pogojev gospodarjenja sploh ne omenjamo, je to le uspeh in napredek. Če pa se pogledamo v strukturo našega proizvodnega programa, bomo našli pri nekaterih proizvodih prav lepe rezultate. Če primerjamo leto 1971 z letom 1970, dobimo naslednji pregled:

	1970	1971	1971/1970
	ton	ton	%
Hidravlične stiskalnice	258,0	718,4	278,44
Strojni deli	318,3	515,2	161,85
Talni transport	1315,0	1785,7	135,79
Turbine	979,7	1297,4	132,42
Žerjavi, reduktorji	1492,8	1868,3	125,15
Orodje	140,7	155,2	110,30
Črpalke	1244,7	1333,0	107,09
Cementarne	1907,6	937,8	49,16
Diesel-motorji	1021,9	411,9	40,30
SOZD FI — skupaj	8678,7	9032,4	104,07
Specialna litina	906,0	1080,5	119,26
Jeklena litina	2817,1	3173,8	112,66
Odkovki	311,1	310,1	99,67
Zvarjenci	3785,4	3506,8	92,64
Siva litina	2204,1	1909,6	86,63
SOZD PI — skupaj	10023,7	9980,8	99,57
Kisik in drugo	985,9	1011,8	102,62
Podjetje — skupaj	19703,6	20025,0	101,63

Gornji pregled ima na prvi pogled nekoliko nerazumljiv vrstni red. Toda pogledjmo si zadnji številčni stolpec, kjer je navedeno odstotkovno razmerje skupne proizvodnje med letom 1971 in 1970! Razmerja so brez kakšnega posebnega namena navedena po padajočih vrednostih. Povedo pa med drugim tudi to, da smo praktično le pri štirih vrstah proizvodov proizvedli v letu 1971 manj kot v letu 1970, in sicer pri cementarnah, Diesel motorjih, zvarjencih in sivi litini. Za

	Načrt	Izvršitev	%
Orodje	100	155,2	155,20
Cementarne	800	937,8	117,22
Žerjavi, reduktorji	1650	1868,3	113,23
Hidravlične stiskalnice	820	718,4	87,60
Črpalke	1700	1333,0	78,41
Strojni deli	700	515,2	73,60
Talni transport	2500	1785,7	71,42
Diesel motorji	650	411,9	63,36
Turbine	2250	1297,4	57,66
SOZD FI — skupaj	11170	9032,4	80,86
Specialna litina	850	1080,5	127,11
Odkovki	300	310,1	103,36
Jeklena litina	3400	3173,8	93,34
Siva litina	2200	1909,6	86,88
Zvarjenci	4500	3506,8	77,92
SOZD PI — skupaj	11250	9980,8	88,71
Kisik in drugo	860	1011,8	117,65
Podjetje — skupaj	23280	20025,0	86,01

Kako bomo letovali

(Nadaljevanje)

DOM NA SORIŠKI PLANINI

Pomanjkanje vode

V betonskem vodnem rezervoarju se spomladi nateče poln rezervoar (okoli 250 m³) vode. V sušnih mesecih julija in avgusta je prtok vode zelo majhen, ali pa studenec sploh usahne.

Poraba vode pa je ravno v teh mesecih največja. Rešitev je možna s povečanjem rezervoarja ali pa z dovažanjem vode iz Bohinjske Bistrice. Verjetno je prva varianta boljša, cenejša in perspektivnejša.

Vaje JLA

Znano je, da Soriška planina služi pripadnikom naše armade kot poligon za vaje in ostro streljanje.

Vse to poteka okoli naših objektov in je zato v tem času dostop na planino prepovedan.

V takem primeru imajo naši gostje slab dopust in temu primerno je tudi počutje v domu.

To se sicer ne dogaja pogosto, vendar za izmenjo, ki je takrat na planini, je dovolj, da so ljudje nervozni in se pritožujejo osebju doma.

Obstoji sicer možnost, da JLA izbere nov poligon na drugem kraju. To vprašanje smo že načeli, vendar predstavniki JLA ne kažejo interesa za take razgovore.

Morda bi imela pri rešitvi tega košljivega vprašanja več uspeha Planinska zveza Slovenije.

Glavni problem pri razgovorih je v tem, da je cesto preko Soriške planine gradila in sofinancirala JLA.

In kakšna je perspektiva Soriške planine? Po mojem mišljenju bo Soriška planina v prihodnosti zelo interesantno področje za letno in zimsko rekreacijo ne samo za nas, ampak za širše področje.

Naravne lepote, ugodni smučarski tereni in bližina (60 km od Ljubljane) bodo verjetno privabili investitorja, ki bo finančno in strokovno sposoben urediti rentabilen rekreacijski center. Mislim, da ni potrebno posebej poudarjati, da naše podjetje za tako investicijo ni finančno sposobno, niti poklicano, da se ukvarja z gostinsko dejavnostjo.

Izkoriščenost doma v zadnjih sedmih letih nam kaže, da posteljne kapacitete niso izkoriščene, posebno pa ne s strani naših članov.

cementarne in Diesel motorje lahko zanesljivo izjavimo, da so vzroki manjše proizvodnje objektivnega značaja, to je prehodno manj naročil. Po drugi strani pa je tu vrsta proizvodov, kjer smo proizvodnjo vidno povečali, o čemer nas obveščajo gornje številke dokaj prepričljivo; predvsem pri hidravličnih stiskalnicah snemimo klobuk z glave.

Toda vrnimo se k izpolnitvi načrtovanih proizvodov v letu 1971! Najbolje bo, da napravimo običajen pregled, kot smo ga že vajeni. Vseeno pa ga bomo nekoliko spremenili in tudi vrste proizvodov bomo navedli po padajočih odstotkovnih izpolnitvah proizvodnega načrta — toda brez kakšnega posebnega namena. Poglejmo!

Vsako od gornjih postavk bi morali komentirati. Toda, ker so to končni rezultati poslovnega leta, prepustimo to poslovnemu poročilu in razpravam v delovni skupnosti. Naj še drugi kaj povedo! Mi pa zaključujemo leto z željo, da bi uspešni sodelavci z dobrim delom nadaljevali, slabši pa naj se poboljšajo!

V. N.

Težka je pot (O. Dolenc)

Zato mislim, da bi bile nesmotrne vse nadaljnje investicije za razširitev posteljnih kapacitet na Soriški planini, preden ne bodo rešeni problemi po naslednjem vrstnem redu ali istočasno:

1. ureditev ceste,
2. rešiti problem vežbališča z JLA,
3. povečati vodni rezervoar,
4. postaviti vlečnico,
5. zgraditi novo restavracijo — nove sedežne in posteljne kapacitete itd.

Zamenjava tega vrstnega reda pri izgradnji objektov na Soriški planini bi po mojem mišljenju pripeljala naš dom v neugodno situacijo, v kakršni so bili dom na Krvavcu, Šport hotel na Pokljuki in še več drugih planinskih postojank v Sloveniji.

Če bo naše podjetje imelo finančna sredstva, bi bilo bolj smotno, da jih namenimo za pridobitev novih ležišč ob morju, za kar je v kolektivu mnogo večje povpraševanje. To pa še predvsem zaradi doma v Moščenicki Dragi, ki ga ne bomo mogli več dolgo časa uporabljati.

Kje bomo letovali v prihodnji sezoni?

Naše podjetje bo v sezoni 1. 1972 nudilo letovanje svojim članom in njihovim ožjim svojcem v počitniških domovih:

- v Fiesi
- v Moščenicki Dragi (verjetno)
- na Soriški planini

V razgovorih smo tudi z nekaterimi podjetji za zamenjavo počitniških kapacitet, vendar se za zdaj še nismo z nobenim dokončno dogovorili.

Cene penzijskih uslug za prihodnjo sezono še niso določene.

Samoupravni organi našega podjetja jih bodo sprejeli v prvi četrtini prihodnjega leta (1972), po predhodni razpravi naše sindikalne organizacije.

O sklepah samoupravnih organov in o drugih pogojih za letovanje v prihodnji sezoni vas bomo pravočasno obvestili.

Opomba uredništva:

Tabela, ki je bila objavljena v prejšnji številki v četrti in peti koloni članka »Kje in kako smo in bomo letovali«, prikazuje zasedenost doma na Soriški planini in ne doma v Moščenicki Dragi.

Iz sindikata nam poročajo

— V teku so priprave za redno KRVODAJALSKO AKCIJO, ki bo na prosto soboto dne 12. februarja 1972. Vsak član našega delovnega kolektiva, ki se bo akcije udeležil, bo prejel 40.— din. Isti znesek prejme tudi vsak krvodajalec, ki bo daroval kri izven rednih krvodajalskih akcij, če bo predložil potrdilo pristojnega zavoda.

Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev sindikat letos ob novem letu ni uspel obdarovati otrok samohranilcev, kakor se je prvotno namenil, pač pa bo na osnovi podatkov socialne službe obdaroval le socialno najbolj ogrožene samohranilke.

— Ob tragični železniški nesreči, v kateri sta izgubila življenje FRANC GRMOVŠEK in JANEZ HRIBAR, je sindikalna podružnica PE PA pokazala redek primer solidarnosti, ko je

vsaki vdovi namenila denarno pomoč v višini 150.— din. Menimo, da sindikalna podružnica PE PA zasluži vse naše priznanje.

— Da bi se izognili neprestanim nesporazumom glede kritja stroškov za prevoz godbe na kraj pogrebne obreda, obvešča sindikat vsa vodstva enot, da stroške za prevoz godbe z avtobusom krije tista enota, v kateri je bil zaposlen pokojnik. Skrb za sindikalni prapor pa je zadeva sindikalne podružnice. Če sindikalne podružnice ne bodo poskrbele za nošenje prapora na pogrebem obredu, bo to uredil izvršni odbor sindikata, podružnico pa bo bremenil s 50.— din, ki jih bo prejel tovariš, ki bo na pogrebu nosil prapor. Za nosilca prapora je določen tovariš Adolf Golob iz PE VET.

Komisija za socialna vprašanja pri IO sindikata

Organizacija montaže viličarjev in preoblikovalnih strojev

Rudi Jesenšek

Proizvodni program Litostroja zajema širok asortiman različnih proizvodov. K stalnemu širjenju proizvodnega programa so podjetje spodbujali naslednji faktorji:

- veliko povpraševanje po raznovrstni strojni opremi in proizvodih na domačem tržišču (konjunktura),
- široki asortiman zmanjša občutljivost podjetja na spremembe na tržišču,
- strokovna sposobnost in številni tehnični kader,
- ambicija in pripravljenost kolektiva za osvajanje novih proizvodov, čeprav bi jih proizvajali v majhnih količinah, primernih zdajšnje-mu načinu proizvodnje,
- neenakomerna izraba kapacitet, ki so posledica individualnega načina proizvodnje.

Proizvodi proizvodnega programa so klasificirani na proizvode »osnovnega programa« (turbine, žerjavi, oprema za cementarne itd.) in na proizvode »dopolnilnega programa« (tipske črpalke, reduktorji, preoblikovalni stroji, talna transportna sredstva ipd.). Gotovo, da taka klasifikacija proizvodov proizvodnega programa ni opravljena na osnovi ugotovitev temeljite analize tržišča (vsaj Litostroj tega oddelka ne premore, kar pa ni niti pomembno, saj je zavodov, ki se ukvarjajo z analizo tržišča, nekaj v Sloveniji ali Jugoslaviji). Temeljita analiza tržišča bi dala odgovor o realni možnosti razvoja proizvodnje določenih proizvodov iz osnovnega in dopolnilnega programa proizvodnje.

Asortiman osnovnega programa zajema izrazito investicijsko opremo. Povpraševanje po investicijski opremi je odvisno od dolgoročnih načrtov razvoja gospodarstva družbeno-političnih skupnosti pri nas, velikih korporacij in prav tako dolgoročnih načrtov političnih skupnosti v tujini. Za proizvodnjo investicijske opreme so značilne:

- majhne količine,
- maloštevilna ponavljanja,
- izrazito individualen način organizacije proizvodnje za malo serijsko proizvodnjo tipiziranih sklopov investicijske opreme.

Proizvodi dopolnilnega programa, z izjemo preoblikovalnih strojev, se na tržišču drugače obnašajo. Tipizirane črpalke so skoraj potrošni artikel. Tipizirani viličarji (V 2, V 3,5, V 5 ton) nosijo pečat avtomobilske proizvodnje, amortizacija je 5-letna in prodajamo jih na kredit, le da so dražji kot ostala transportna sredstva. Nekoliko drugače se morajo obravnavati preoblikovalni stroji. So dražji od prvih dveh in proizvodno sredstvo. Primerjamo jih lahko s proizvodnjo srednje velikih obdelovalnih strojev.

Pred 15 leti je bilo število proizvajalcev črpalk minimalno. Bili smo skoraj edini proizvajalec črpalk. Sedaj je več znanih proizvajalcev črpalk v Jugoslaviji.

Ugotovljeno je, da količine uvoženih črpalk kljub večjemu številu proizvajalcev znatno prese-gajo količine v Jugoslaviji proizvedenih črpalk. Perspektive so torej ugodne.

Proizvod	1967	1968	1969	1970	1971	Skupaj
Viličarji: 2, 3,5, 5 t	588	1056	1424	768	1173	5000

V Jugoslaviji trenutno Litostroj šteje mo k resnejšim proizvajal-cem preoblikovalnih strojev. S preoblikovalnimi stroji se je Litostroj uveljavil doma (RIZ – Zagreb, OKI – Ivanjić Grad, JUGOTON – Zagreb, UNIS – Sarajevo, DONIT – Medvode, SWATY – Maribor in drugi) in v tujini (Venezuela). Litostroj

Proizvod	1967	1968	1969	1970	1971	Skupaj
Preoblikovalni stroji	305	292	229	258	800	1884

Možnosti hitreje rasti opravi-čuje nekaj dejavnikov, ki so bolj ali manj znani.

Srednjeročni plani družbeno-političnih skupnosti predvidevajo hitrejši razvoj naslednjih vej gospodarstva:

V Jugoslaviji sta dva pomembna proizvajalca viličarjev – to sta Indos in Litostroj. Indos proizvaja viličarje z nosilnostjo do 2 ton. Proizvodni program viličarjev v Litostroju je širši in zajema viličarje z nosilnostjo od 2 do 12 ton. V večjih količinah proizvaja Litostroj viličarje: 2, 3,5 in 5-tonske; 7,5-tonske viličarje proizvaja v manjših količinah. Kmalu bo prva serija 12-tonskih viličarjev, ki jih proizvaja Litostroj v sodelovanju z italijansko firmo OM, poslana na trg. Proizvodnjo 12-tonskih viličarjev Litostroj še uvaža.

Od leta 1967 do 1971 so v Litostroju proizvedene naslednje količine viličarjev: V 2, V 3,5 in 5 ton (v tonah):

projektira in proizvaja procesne preoblikovalne stroje (linije) in tudi orodje. Asortiman preoblikovalnih strojev je širok in zajema stroje s hidravličnim in mehanskim pogonom.

Od leta 1967 do 1971 je v Litostroju proizvedena naslednja količina preoblikovalnih strojev (v tonah):

- metalurgije (železarne, valjarne),
- elektro industrije (gospodinj-ske opreme),
- gozdarske in lesne industrije,
- prometa (transporta, skladišča),

- kmetijstva (melioracija, na-vodnjavanje),
- luke, pristanišča,
- avtomobilske industrije.

Razvoj teh direktno zadeva tu-di proizvode proizvodnega programa Litostroja (viličarje, črpalke, preoblikovalne stroje). Temu je treba dodati še splošno usme-ritev podjetij k racionalnejši proizvodnji t. j. znižanju stroškov. Stroški transporta dosežejo vred-nost 50 % vseh stroškov.

V Sloveniji in Jugoslaviji bo vedno manj delovne sile, kar po-meni, da bo delo dražje in bo sililo podjetja v racionalnejšo proizvodnjo.

Proizv:	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
V 2 t	90	120	160	210	280	330	390	430	470	510
V 3,5 t	90	100	130	170	220	350	275	330	360	400
V 5 t	60	70	80	90	100	110	120	130	150	150
Skupaj:	240	290	370	470	600	690	785	890	980	1060

Kumulativno bi za ta obdobja proizvedli naslednje količine viličarjev (v kosih):

I. varianta:

Proizvod	1970-1975 1	1976-1980 2	Rast 2/1 %	Skupno 1971-1980 %
V 2 t	860	2130	245	2990
V 3,5 t	710	1615	227	2325
V 5 t	400	640	160	1040
Skupaj:	1970	4385	223	6355

V primerjavi s količino, ki je proizvedena leta 1971 (240 kos), se količina leta 1975 poveča za 2,5-krat, leta 1980 pa za 4,4-krat (1060 kosov). (Nadaljevanje prihodnjič)

Hrabroslav Premelč

Litostroj - Iskra v skupni klopi

Dne 26. novembra lani je bila podpisana pogodba o medsebojnem sodelovanju pri izobraževanju strokovnih kadrov med našim podjetjem in Združenim podjetjem Iskra. Delavski svet Litostroja je besedilo pogodbe sprejel že meseca septembra, nakar so isto storili samoupravni organi vseh tistih podjetij Združenega podjetja Iskra, ki so zainteresirana, da izobražujejo svoje kadre v našem izobraževalnem centru. Sopotpisnika pogodbe sta seveda tudi izobraževalna centra obeh podjetij.

Na željo uredništva našega časopisa objavljamo nekatere naj-pomembnejše značilnosti pogodbe.

Problem izobraževanja poklicnih delavcev za Iskrina podjetja ljubljanskega bazena

Doslej so delovne organizacije Združenega podjetja Iskra ljubljanskega bazena šolale mladino za svoje potrebe v poklicni šoli na Linhartovi ulici v Ljubljani. Ta šola je bila kot posebna organizacijska enota vključena v

Iskrin šolski center v Kranju. Ker pa mora Združeno podjetje Iskra zaradi pogodbenih obveznosti stavbo svoje poklicne šole v Ljubljani izprazniti, se je moralo odločiti, da zgradi novo šolsko poslopje z delavnicami ali pa pošle drugo rešitev. Vodstvo Združenega podjetja Iskra je navezalo stike z našim podjetjem in predlagalo, da bi prevzel naš izobraževalni center tiste izobraževalne naloge za Združeno podjetje Iskra, ki jih je doslej opravljala Iskrina poklicna šola v Ljubljani. In tako so predstavniki kadrovske, finančne in pravne službe obeh podjetij ter obeh izobraževalnih centrov v mesecu maju in juniju tega leta vodili o tej možnosti intenzivne razgovore. Rezultat razgovorov je sedaj sprejeta pogodba o medsebojnem sodelovanju pri izobraževanju strokovnih kadrov.

Povečani obseg izobraževanja zahteva nove prostore v našem izobraževalnem centru

Po določilih pogodbe bomo izobraževali v našem izobraževalnem centru vsako leto do 250 učencev hkrati v vseh letnikih za naslednja podjetja Združenega podjetja Iskra: Tovarna za elektroniko in avtomatiko, Ljubljana-Pržan; Tovarna elementov za elektroniko, Ljubljana-Stegne; Tovarna električnih aparatov, Ljubljana – Savska 3; Tovarna elektronskih naprav, Ljubljana-Stegne; Tovarna elektronskih instrumentov, Horjul; Tovarna usmerniških naprav, Novo mesto; Tovarna orodja, Ljubljana-Stegne; Commerce, Ljubljana – Kotnikova 6; Zavod za avtomatizacijo, Ljubljana – Tržaška 2.

Tretjino teh učencev bomo izobraževali za kovinarske poklice (strojni ključavničar, orodjar, strugar in finomehanik), dve tretjini pa za elektro poklice (elektromehaničar, RTV mehanik, telefonski mehanik).

Seveda nam sedanje kapacite-te v našem izobraževalnem centru ne dovoljujejo, da bi šolali toliko učencev za Združeno podjetje Iskra. Zato je v pogodbi določeno, da bomo dogradili prizidek pri sedanjih poslopih izobraževalnega centra, v katerem bodo naslednji prostori: vse delavnice za elektro poklice s skladiščem, garderobe in sanitarije, štiri večje in ena manjša učilnica s kabineti za teoretični pouk,

soba za učitelje in predstojnika. Združeno podjetje Iskra bo v celoti financiralo to gradnjo in poskrbelo za vso potrebno opremo.

Na željo Združenega podjetja Iskra je pričel še med razgovori o besedilu pogodbe pripravljati gradnjo skupen gradbeni odbor, saj se bo pouk v novih prostorih pričel že v naslednjem šolskem letu. Lokacija prizidka neposredno ob hodniku, ki povezuje glavne prostore izobraževalnega centra, omogoča funkcionalno vključitev novih prostorov med sedanje objekte. To je posebej pomembno, ker pogodba določa, da bo izobraževalni center samostojno smotno uporabljal nove in dosedanje prostore za svojo celotno izobraževalno dejavnost, tudi v primeru, če Združeno podjetje Iskra ne bi v celoti izkoristilo novih kapacitet.

Organizacija dela v izobraževalnem centru se bistveno ne bo spremenila

Zaradi šolanja učencev za Združeno podjetje Iskra ne bomo ustanovili nobenega posebnega šolskega oddelka v našem izobraževalnem centru. Ne gre namreč niti za premestitev dosedanje Iskrine poklicne šole kot posebne enote v naš izobraževalni center, niti za ustanovitev neke nove šole v okviru našega izobraževalnega centra. Seveda pa se bo precej razširila dejavnost naše sedanje poklicne šole. To bo zahtevalo nekatere interne spremembe v organizaciji dela in tudi nove učitelje, zlasti za izobraževanje učencev za elektro poklice. Toda v eni sami poklicni šoli izobraževalnega centra Litostroj se bodo šolali učenci tako za Litostroj kot za Združeno podjetje Iskra. Enoten pedagoški režim bo najboljše zagotavljal ustrezno kakovost dela učiteljskega zbora in s tem uspešno izobraževanje in vzgojo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Zdravje je sreča!

Z obiska na Golniku, kjer se zdravi pet članov našega kolektiva

Kot vsako leto, tako tudi ob pravkar minulih novoletnih praznikih sindikat Litostroja ni pozabil svojih bolnih članov. Obiskali so jih po bolnišnicah, zdraviliščih in domovih. Predvsem tisti, ki se že dalj časa zdravijo in počasi okrevajo, kot oni, ki čakajo upokojitve, so bili obiska nadse veseli. Ne le zaradi skromnih daril, temveč zaradi obutka, da niso pozabljeni, se je marsikomu utrnila solza ginenosti. Socialno šibkejši so v kuverti poleg voščilnice »otipali« tudi nekaj »rdečih«.

Zaradi številnih obiskov je bilo časa malo, zato je bila tudi novoletna čestitka kratka, a je povedala vse: Z D R A V J E!

To željo so sporočili predstavniki sindikata našim bolnikom v imenu kolektiva, ti pa enako žele vsem sodelavcem. »Prihodnjega bomo po spet praznovali med vami v kolektivu«, so dejali med poslovnim stiskom rok.

Da bi ga res, V S I – Z D R A V I!

S. Kocjan

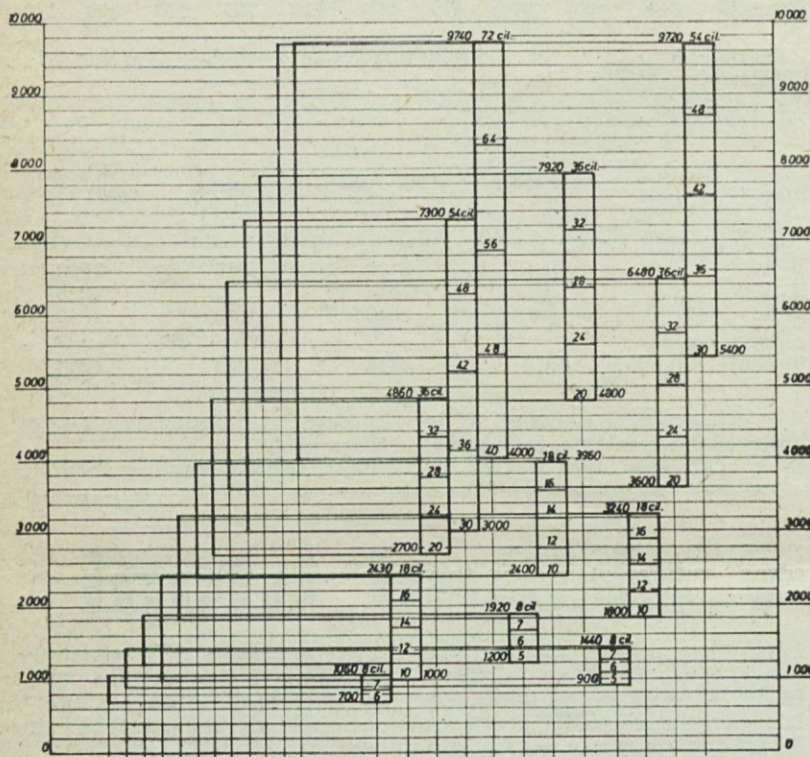
Milan Zavadlav,
dipl. inž.

Proizvodnja dizelskih

O PROIZVODNJI DIESELSKIH MOTORJEV V LITOSTROJU GOVORIMO ŽE OD 1. 1959, KO SMO PODPISALI PODLICENČNO POGODBO Z ULJANIKOM ZA GRADNJO DIESELSKIH MOTORJEV PO LICENCI BURMEISTER & WAIN IZ KÖBENHAVNA NA DANSKEM. VESELILI SMO SE TEGA, SAJ JE IME BURMEISTER & WAIN DOLGO ČASA, VSE DO LETA 1966 VOĐILO V SVETU PO KOLIČINI IZDELANIH DIESELSKIH MOTORJEV NA LETO, SLEDILA STA MU SULZER IZ WINTERTURJA IN MAN IZ AUGSBURGA. ZANESLJIVOST IN VARNOST DELOVANJA BURMEISTROVIH MOTORJEV JE POZNANA ŠIROM SVETA, POSEBEJ PA V LADJARSKIH KROGIH. BURMEISTER JE TAKOJ PO PREJEMU UPORABNEGA DOVOLJENJA ZA UPORABO PATENTA RUDOLFA DIESLA, KAR SE JE ZGODILO V 1. 1898, IZDELAL V SVOJIH PROJEKTANTSKIH BIROJIH NACRTE ZA PRVI STABILNI DIESELSKI MOTOR. TA MOTOR SE DANES POGANJA GENERATOR POMOŽNE ELEKTRIČNE CENTRALE NJIHOVE TOVARNE V KÖBENHAVNU.

Še večji uspeh je doživel BURMEISTER 1912. leta, ko je prvič vgradil svoj dieselski motor za pogon ladijskega vijaka na preko-oceansko ladjo »Selandia« s 7.400 t DW. Tej sta sledili še dve sestrski ladji. Uspeh te prve ladje, gnane z dieselskim motorjem, je povzročil veliko zanimanje za to vrsto pogonov po celem svetu.

prenesel novo obliko in izkušnje na vse ostale tipe glavnih ladijskih dvotaktnih DM. To so tako imenovani »K« motorji z večjo močjo pri istih dimenzijah in pri katerih jim je uspelo, da je vzdrževanje enostavnejše in cenejše, vendar ne na račun poslabšanja upravljanja in ekonomičnosti.

Številne industrijske družbe so zaprosile za odkup licence za izdelavo dieselskih motorjev. Danes ima BURMEISTER & WAIN 34 licenciarjev v 18 deželah, a razen tega še 17 pooblaščenih proizvajalcev rezervnih delov in servisarjev.

Skupna proizvodnja B & W dieselskih motorjev je nepretrgano rastla tako, da danes znaša okoli 3 milijone konjskih moči letno. Seveda, večina odpade na račun licenciarjev. Vendar iz podatkov, ki so dosegljivi, je 25–30% svetovne tonaže ladij z motornim pogonom opremljene z B & W glavnimi pogonskimi motorji. Pojavljale so se zahteve po vedno večjih močeh motorjev in 1952. leta je B & W prvemu uspelo, da je izdelal turbonabit dvotaktni dieselski motor, ki mu je dal 35% več moči pri zadržani velikosti motorja. Pri dvostransko delujočem dieselskem motorju s križno glavo je pridobil 65% na moči. Razen tega je večal tudi premere cilindrov. Prvi je skonstruiral 84 cm širok valj in pri 12 cilindrih je motor dejal 27000 KMe. Velikost in nosilnost ladij se je večala in take s 300.000 tonami DW so zahtevale večje enote pogonskih motorjev. Skonstruiran je nov tip dieselskega motorja z oznako K98FF, ki je sposoben dajati 3.800 KM po cilindru, kar pomeni pri največji enoti z 12 cilindri 45.600 KM. Izkušnje na tem novem tipu DM K98FF, ki je bil 1. 1968, prvič vgrajen v tanker »Bergebrag« s 160.000 tonami DW in pa to, da je B & W po letu 1967 zdrknil na drugo mesto na lestvici po proizvedenih konjskih močeh letno, prehitel ga je SULZER, je

Tudi na področju štiritačnih motorjev je stopil v oster konkurenčni boj z drugimi proizvajalci. Zanesljivi motorji tipe 20-MTBH-30 n 25-MTBH-40, ki so bili uporabljeni v glavnem kot stabilni motorji za pogon črpalk in generatorjev ali kot pomožni na ladjah za električne centrale, so postali prepočasni in pretežki, po moči pa prešibki. Najprej je razvil nova sorodna si motorja tipe 21-MTBH-30 in 26-MTBH-40. S povečanjem prednabijanja zraka na vrednost 1,8 kp/cm² in s hitrostmi 800 pri prvem in 600 obrt./min. pri drugem je dosegel povečane moči 102 oz. 180 KMe po cilindru. Oba tipa dieselskih štiritačnih motorjev sta izvedljiva v vrstni kot tudi »V« izvedbi. Toda s tema dvema vrstama DM ni uspel napolniti širšega področja po iskanih močeh, niti ni bil dovolj konkurenčen, zato je tip DM 21-MTBH-30 opustil, DM 26-MTBH-40 pa poboljšal na osnovi rezultatov analiz iz eksploatacije. Razvil je nove tipe, enostavnejše in cenejše. Dobili smo DM T23 s 120–135 KMe/cilinder s predtlačanjem 2 kp/cm² in močnejšega DM 45 H s 605 KMe/cilinder. Tudi to ni zadoščalo, dodal je še tip T28H z 240 KMe/cilinder in tip 50H s 680 KMe/cilinder. Tako obsega najnovejša izbirna vrsta B & W štiritačnih motorjev, ki jih uporabljajo kot ladijske glavne motorje združene z reduktorjem in menjalnikom, ali kot pomožne ladijske motorje — predvsem za električne centrale na ladjah — ali kot stacionarne (stabilne) za pogon generatorjev, črpalk ali podobnega, naslednje:

Dieselski motorji v vrstni izvedbi:

Tip	Št. cilindrov	Moč v KMe
T23H	3—8	375—1060
26-MTB-40	5—8	540—1440
S28H	5—8	1200—1920
S45H	5—9	3030—5450
S50H	5—9	3400—6150

Dieselski motorji v »V« izvedbi:

Tip	Št. cilindrov	Moč v KMe
V23H	8—18	1080—2430
26-MTB-40 V	10—18	1800—3240
U28H	10—18	2400—4320
U45H	8—18	4840—10890
U50H	8—18	6000—13500

Območje moči, ki jih te vrste DM pokrivajo, so razvidne iz diagrama. V njem so zajete le tri vrste motorjev s 125, 180 in 240 KMe/cilinder, katere razen zadnjega, t.j. tipe S28H, že izdelujemo v Litostroju. Na diagramu na levi so v zveznem zaporedju nanizana območja moči motorjev T23H, 26-MTB-40 in S28H, medtem ko so na desni strani vidna območja moči posamezne tipe DM. Vse to je narejeno na osnovi motorjev za namen ladijske propulzije, medtem ko se onim za pogon generatorjev pomaknejo vrednosti za malenkost navzdol. Pri teh je namreč hitrost vezana na frekvenco električnega toka, a ta zahteva 600, 720 ali 750 obrt./min.

Iz diagrama je lepo vidno, kako se območja moči dopolnjujejo in prekrivajo. Prekrivanje ima svoj pozitiven pomen prav za ladje, kjer lahko močnejše enote motorjev uporabimo za glavne ladijske pogone, medtem ko manjše enote enakega tipa motorja pa za pomožne pogone. S tem je doseženo poenostavljeno vzdrževanje, saj je potrebno poznati le en model motorja, rezervni deli in specialno orodje pa so enkratni, ker služijo vsem vgrajenim motorjem. To se predvsem uporablja pri trajekti ali podobnih ladjah, kjer je zahtevana nizka strojnica, da lahko preko nje zgradijo nadstropja za koristen tovor, ki relativno na njegovo težo zavzema velik prostor, kot so npr. avtomobili.

Vsi navedeni motorji so primerni za daljinsko upravljanje iz posebnih kontrolnih dvoran ali z mosta upravitelja ladje. Enako so sposobni tudi za popolno avtomatsko delovanje. To je danes posebno iskano s kratkico »UMF« (machinery), kar pomeni strojnico brez posadke. Kot si mi na kopnem želimo 8-urni delavnik in prosto soboto, tako si tudi strojniki na ladjah želijo delo samo v dnevni izmeni in prosto soboto — posebno če so takrat v pristanišču. S tako avtomatiko opremljeni glavni, kot tudi pomožni motorji so dnevno 16 ur brez nadzora posadke in 44 ur za čas weekenda. To pomeni, da so od skupno 168 ur v tednu motorji brez nadzora 124 ur, oziroma da ima posadka 44-urni delovni teden — brez nočnih straž. Seveda morajo imeti taki motorji več kontrolnih mest, ki signalizirajo in alarmirajo ne-normalna stanja in obnašanja motorja, oz. več varnostnih naprav, ki v kritičnih primerih motor avtomatsko ustavijo, da ne pride do večje škode.

Proizvodnja DM v Litostroju se je lepo dvigala zahvaljujoč se t.i. ruskemu programu. Od letne proizvodnje 2400 KM v letu 1960, ko smo začeli, smo dosegli višek 27331 KM leta 1965, 27365 KM 1968. leta in končno 36000 KM konec 1969. leta. Še lepše je kazalo za naslednje leto, in sicer ca. 50000 KM, izdelali pa smo jih le 30000. Zelo ugodni in realni izgledi so bili za motorje za II. rusko tehniško floto. Že v juliju 1970. leta smo v Moskvi z ruski strokovnjaki pregledali in predelali ponudbe za 10 luških vlačilcev s po 2300 KM in za 6 bagrov s korčno verigo in die-

sel-električnim pogonom. Do komercialnih razgovorov, ki bi morali biti jeseni istega leta, ni prišlo. Devalvacija dinarja, manjše vrednotenje klirinškega dolarja, kupčeva zahteva fiksne cene brez drsne skale za pogodbe, vezane na 3 letni dobavni rok, in pri vsakoletnem ali celo mesečnem nenormalnem dviganju cen ni dalo ladjedelnice spodbude za sklepanje takih aranžmajev. Skoraj vse so se vezale na zahodno tržišče in tuje kredite. S tem pa je bila odrinjena vstran industrija ladijske opreme, kar smo tudi mi. Z dajanjem kreditov so bile dane tudi zahteve v tenderjih kupcev, ki so seveda preferirali ali celo vsiljevali izdelke njihove domače industrije. Vendar ni obupati. Kažejo se nam lepši dnevi. Komercialno-finančne zadeve se nam urejujejo in čutiti je, da bi v kratkem zopet steklo z večjim tempom in še v večjo širino.

Res je, da nam je uspelo izdelati v letu 1971 le 518 ton DM nasproti 707 tonam v lanskem letu. To zmanjšanje smo čutili povsod; od prodaje, konstrukcije, delavnic — posebej še livarne sive litine, do montaže, kjer je zavezala največja praznina. Škoda je, nastala je zaradi neizpolnitve plana, nastala je na ljudeh. Precej dobrih monterjev z večletno prakso je zapustilo delovna mesta in odšlo drugam, kjer se jim zdi delo bolj zagotovljeno — mogoče tudi bolje plačano.

Projektivni oddelek dieselskih naprav je bil letos glede na zmanjšano število ljudi kar polno zaposlen.

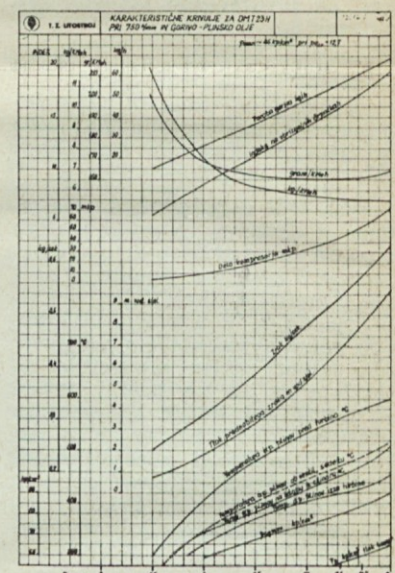
Delali smo na prejetih naročilih, ki vsa zajemajo novo spreminjeno tipo DM T23H, katerih kupci so ladjedelnice ULJANIK — Pula, 3. MAJ — Rijeka in GALAZI v Romuniji. V manjšem številu se pojavlja še kakšen dvotaktni motor Alpha. Znatno pa je večje število naročenih rezervnih delov za naše motorje na ruskih ladjah iz prvega ruskega programa. Saj ti rezervni deli obsegajo tudi komplet DM 525-MTBH-40.

DM T23HH kot pomožni ali z oznako T23HU kot glavni pogonski motor, ki poganja ladijski vijak preko reduktorja in menjalnika, je bil v letih 1970 in 1971 v veliki meri predelan — izboljšan. Te motorje prve izvedbe, ki smo jo opisali v našem listu novembra 1971, smo že izdelali v večjem številu: 9 osemcilindričnih za Indijo, 18 šestcilindričnih za Norveško, 3 šest in 4 sedemcilindrične za Finsko — seveda vse za ladje, grajene v ULJANIKU ali Kraljevi. Dva glavna pogonska DM s petimi cilindri sta vgrajena na vlačilcu-ledolomcu »ĐERDAP«, ki dobro opravlja svoje delo med ledenimi ploščami na Donavi.

Motorji so kvalitetni, lepi, specifično lahki in zanesljivi, vendar imajo nekaj labilnih konstrukcijskih točk kot pač vsi prvenci. To smo opazili mi, to je opazil B & W. On še toliko bolj, ker ima razvojni oddelek in preizkusne inženirje, ki so opazovali in merili motorje pri obratovanju na ladjah in ki so nabrali

dober sveženj pripomb in zahtev po spremembah motorja T23H.

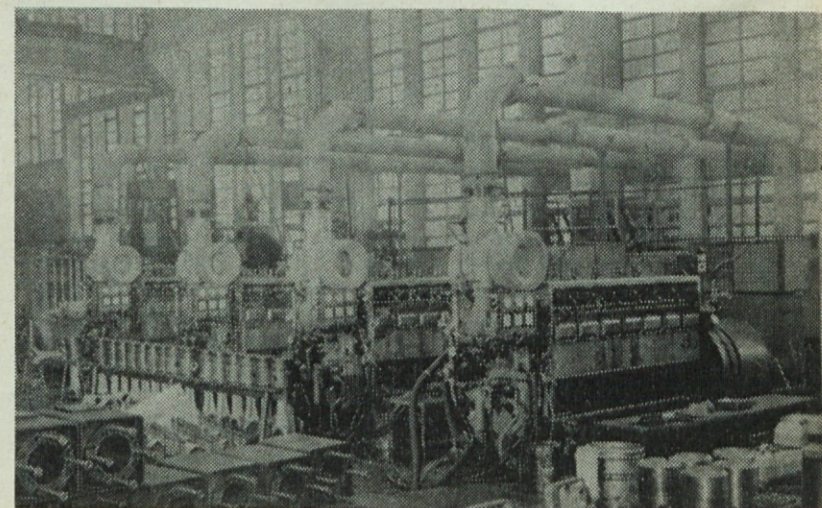
Bilo je ogromno dela. Osnovni podatki in srce je pri motorju ostalo. Motor T23H je dobil moderno skatlasto obliko. Zgornji del ohišja ima obešene glavne ležaje, ima prilit rezervoar prednabitega zraka, prilito ohišje hladilnika zraka, ki služi obenem kot konzola za turbo puhalo, in predvsem večjo višino. Vse to je dalo motorju večjo togost in samonosnost. Spodnji del ohišja je pri diesel-generatorjih iz varjene konstrukcije, ki se podaljšuje v podložno ploščo generatorja. Odpadli so vijadni spoji, ki so bili na mestih največjega upogiba. Višina od osnove do ročične gredi se je povečala od prejšnjih 650 na 800 mm in s tem je dodatno povečala togost celotnemu ohišju. Spremenjene so glave cilindra, na kritičnih mestih so odebelili stene in z lahkimi pokrovi iz poliesterskih vlaken so s prekati ločili puščaajoče olje, ki se vrača v oljni rezervoar (karter) in gorivo, ki odteka v drenažo. Izboljšan je pogon prigradenih črpalk olja, hladilne vode in kaljuža. Aluminijski bati so zamenjani z litoželeznimi, ki so z oljem, ki priteka skozi ojnico, tudi hlajeni. Pogon ventilov in sistem goriva z vbrizgalnimi črpalkami je pokrit pod posebnim pokrovom, ki zmanjšuje šumnost in služi kot zaščitni element proti brizganju slučajno puščaajočega goriva. Regulator proti pobegu DM je izboljšan, nameščen zunaj oljne črpalke in deluje preko servo bata na komprimiran zrak, ki zapre dovod goriva in zaustavi motor. Karakteristični podatki so razvidni iz diagrama slika št. 2.

SL2

Preveč bi bilo nadaljnega opisovanja. Kogar bo več zanimalo, naj si ogleda lično izdelan dvojezičen prospekt za ta motor, ki ga je lepo opremil naš propagandni oddelek.

Kombinacija štirih enakih DM 7T23HH, ki je namenjena romunski ladjedelnici v GALAZIU, je lepo vidna na sliki št. 3. Slika je napravljena na preizkuševališču v naši tovarni.

Prvi štirje dieselski motorji 7T 23 HH, namenjeni romunskemu kupcu, na preizkuševališču (Foto B. Kocjančič)

motorjev

Interes za naše motorje s strani kupcev in projektantskih birojev, predvsem ladjarskih, je bil v letošnjem letu zelo velik.

Izdelali smo 28 ponudb, nekaj od teh v večjem obsegu. Vrednost le-teh znaša 272,9 milijona din. Po zadnjih podatkih iz prodajnih krogov je 14,3 % tega realizirana, kar ni tako malo. Če razčlenim izdelane ponudbe, bi izgledalo tako:

- 10 ponudb pomožni ladijski motorji z generatorjem
- 6 ponudb glavni ladijski pogonski motorji
- 8 ponudb stacionarni dieselski agregati s kompletno opremo strojnice
- 1 ponudba dieselski motor za pogon črpalke na ladji
- 1 ponudba DM za pogon črpalke na kopnem
- 1 ponudba rekonstrukcija Alpha motorja 404
- 1 ponudba rezervni deli

Ponudbe, ki obravnavajo kopenske električne centrale, kot

Beogradu. Izbrani so trije glavni ladijski motorji 8T23HU, ki pogonjajo vsak svoj ladijski vijak, nameščen v Cortejevi sapnici. Pogon je daljinsko krmiljen, dobro signaliziran in delno avtomatiziran. Dieselski motor je vezan preko elastične sklopke na reduktor — menjalnik L & S GUW425. Motor ima prigrajene črpalke hladilne vode in mazalnega olja z avtomatsko regulacijo temperature s termostatskimi ventili, a paralelno imajo vezane še pomožne črpalke z elektromotornim pogonom, ki se vklaplajo pri padcu pritiska ali povišanju temperature na ukaz avtomatike, ki jo bo izdelal Carlo Gavazzi iz Milana. Nudimo celotno pnevmatsko daljinsko upravljanje z elementi od Westinghousa, ki je preko gibljivih cevi povezana na dvizni upravljalni in krmiljarski most.

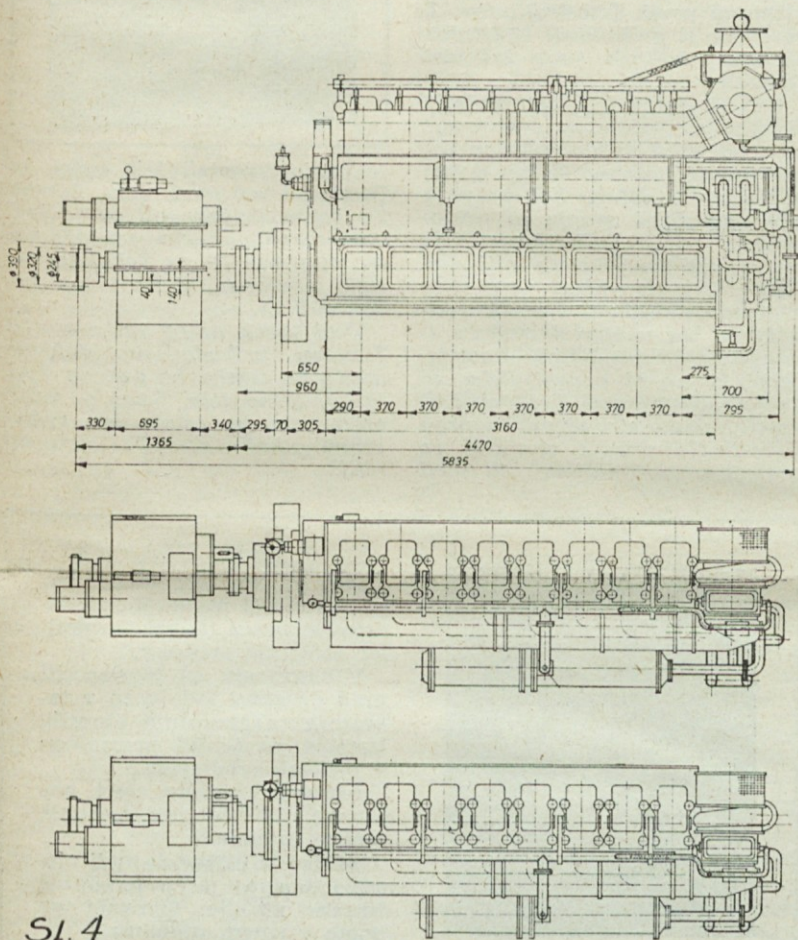
Na priloženi risbi je viden tloris in oba stranska pogleda, vendar zaradi enostavnosti samo na dveh enotah.

bili tako na tekočem z njihovimi spremembami, izboljšavami, tehnološkimi in montažnimi prijemmi. Zagotoviti si moramo s planiranjem dejansko potreben čas za naše interno preizkušanje, posebej še pri novih ali delno spremenjenih konstrukcijah motorjev in ne računati samo na minimalen čas, ki ga rabimo za normalno utekavanje in službeno predajo motorja. Nabavna služba se je izboljšala, seveda pa še vedno ostane odprto vprašanje pravočasnega plačevanja, ali kot se lepše sliši, odpiranja akreditiva.

Želeli bi tudi, da bi naročila prihajala vse leto v lepem zaporedju, da bi tudi mi lahko enakomerno planirali delo. Toda praksa kaže, da bo tudi v bodoče prihajalo delo v skokih. Vendar je razveseljiva zadnja novica, da smo spet prejeli naročilo pomožnih motorjev za 7 ladij za Romunijo kljub zadnjim neprijetnostim, ker zamujamo pri njihovem zadnjem naročilu že polne 4 mesece.

Zaradi pokazanega interesa kupcev po vedno večjih diesel-generatorskih enotah bo potrebno takoj lotiti se obnovitve in razširitve preizkuševališča dieselskih naprav.

Prof. dr. inž.
Albert Struna

Sl. 4

so npr. Kongo, Jugovnil — Kaštel Sućurac, Arabija — preko Siemens-a iz Münchna, Romunija preko Brodmateriala iz Rijeke in pomožni ladijski motorji za ladjedelnico Split, obsegajo večje enote DM tipe V23HH 1626-MTBH-40 V in nazadnje za nuklearno postajo Krško še 16U28HH in 18U28HH. Za te kopenske električne centrale smo projektirali kompletne strojne. Te obsegajo dieselski agregat, sisteme hlajenja s hladilnimi stolpi, sisteme hlajenja z zračnim pretokom s pomočjo močnih ventilatorjev, sisteme koprimiranja zraka z bencinskim ali elektromotorno gnanimi kompresorji, z ročnim ali avtomatskim vkapljanjem; glavne rezervoarje goriva za večmesečno zalogo, dnevne in drenažne tanke goriva s potrebnimi črpalkami za pretakanje. Opremljali smo jih z montažnimi žerjavi in z manjšimi za vzdrževalna dela. Skoraj vse centrale so imele zahtevo po avtomatskem startu ob izpadu zunanjega omrežja, po avtomatski regulaciji frekvenca in faznega ujemanja, po avtomatskem vključevanju dveh ali več avtomatov, pač glede na zahteve po paralelnem delu in na zahteve potrošnikov po moči. Uspešno smo sodelovali z Rade Končarjem in z elektro oddelkom iz Uljanika, pri večjih močeh pa s firmami iz inozemstva, kot so AEG, SIEMENS, TRIGHE, GANZ.

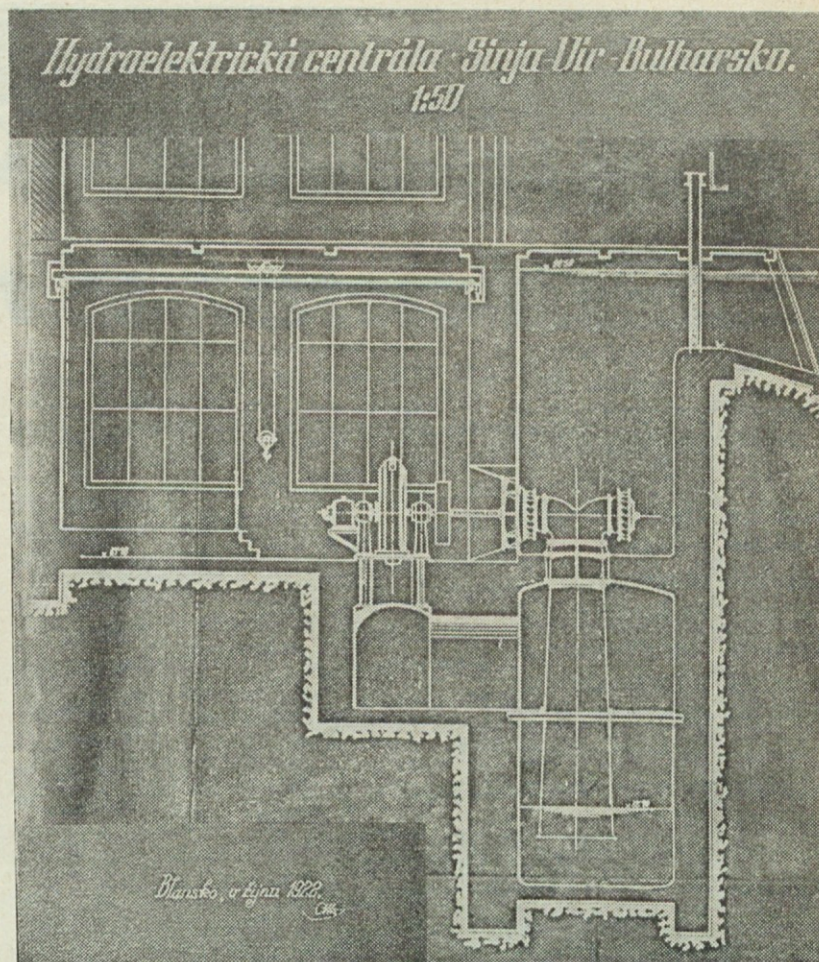
Zanimiva je ponudba za rečne ladje potiskače (gurače), ki jih bo delala ladjedelnica »Tito« v

Pripravljamo se na predelavo dokumentacije za delavnico za nov motor tipe SinU28H, da bomo v primeru realizacije ponudb sposobni v krajšem času oddati dokumentacijo. To je potrebno tudi zato, da se pravočasno spoznamo z detajli te nove oblike motorja, kajti tudi napake na prejeti dokumentaciji niso maloštevilne.

Posebej moramo pripraviti pravilne sisteme cevovodov, ki so od naročila do naročila spreminjeni, pač na zahteve v tenderjih kupcev. Za take je potrebno večkrat iskati posebne, nam še nepoznane naprave in instrumente in če je to vezano na posrednika iz Anglije, je zamudno že čutiti.

Pri sedanjem in bodočem delu moramo odpraviti zamude, ki so postale že tradicija. V projektivnem biroju občitamo zamudo že na dokumentaciji. To je bilo posebno v zadnjem času, ko smo delali na novih, modificiranih tipih motorjev, za katere smo podpisali pogodbo s kupcem, preden je imel B & W dokončno izdelano dokumentacijo. Še važnejše bo, da bomo izboljšali zvezo med Litostrojem in BURMEISTROM, da bomo na tekočem z nastalimi spremembami, katere dobimo dostikrat brez razlage in navadno šele takrat, ko že imamo element izdelan ali naročen.

Zato se je pokazalo za potrebno, da bi imeli vsakega četrletja našega predstavnika iz enega ali drugega oddelka, od projektive pa tja do montaže za kratke čas pri BURMEISTRU, da bi

»Moje turbine« v bolgarski hidroelektrarni Sinja vir (1922)

Spomini iz prakse

I. PRVO SREČANJE S FRAN- CISKO

Dobrih 50 let je, odkar sem na češki tehniški visoki šoli v Brnu poslušal predavanja prof. Grimma o vodnih turbinah. Pri konstrukcijskih vajah se je profesor sam pri vsakotedenskem obhodu po risalnici — kjer je imel vsak »strojnik« prostor in risalno desko — usedel k vsakomur in si nekaj časa ogledoval »umotvor«. Največkrat je zahteval mehko radirko in vse skupaj zbrisal ter sam začel z novega, toda ne brez pikrih opomb.

Ta uk, neposreden stik z učiteljem, nam je vsem – z njegovimi duhovitimi navodili vred – ostal za vselej v spominu. »Moje« tokovnice in ortogonalne trajektorije za lopatice visokotlačne spiralne turbine je priznal; pozneje tudi turbino z vsemi detaili vred, kakor je narekoval takratni – po današnjih merilih – zelo obširen risarski program. To priznanje pa ni ostalo brez posledic... toda o teh v nadaljnjem.

Zdaj je vse drugače: učnih predmetov je več; učno osebje, asistenci in slušatelji, so kar naprej številnejši. Razen rednega je potreben še izreden in celo daljinski dopisni pouk (!); osebni stiki vseh učečih z vsemi učenci so komaj dosegljiva idealna želja. Te vrzeli bo izpopolnila modernizirana in mehanizirana šola.

Po dandanašnji »sistemizaciji« bi bil profesor Grimm trikratna postavka. Predaval je kar tri glavne strojniške predmete, namreč strojne elemente, dvigala in vodne stroje. Zato smo se »srečavali« večkrat in ko smo se v risalnici dokopali do turbin, nas je že vse dobro poznal. Posebno dobro si je zapomnil »prerisovalce« in jih — ironično — pošiljal na umetniško akademijo v München, češ da so zgrešili poklic. Mnogo bolj vesel je bil čisto zgrešenega, toda zanesljivo izvirnega »skrpucala«, da je nato lastnorodno in z besedo utemeljeval funkcijsko, oblikovno, trdnostno in tehnološko najprimernejšo rešitev. V »hudih« primerih se je — očitno nehote — znebil kakе italijanske precej nedolžne kletvice in še nasmehnil se je, ko je pri nas Slovenci opazil, da smo ga razumeli in mu besedilo dopolnili do »najostrejšega« zaključka.

Profesor Grimm je namreč mlada inženirska in turbinska leta preživel pri »Rivi« v Italiji. V stari Avstriji je napredoval do »dvornega svetnika« zaradi zaslug, ki si jih je pridobil z izvedbo edinega plavajočega žerjava, ki ga je nekoč v Puli imela avstrijska vojna mornarica. Kot profesor na češki tehniški visoki šoli pa ni več črnil nemške besede in je tudi slišati ni maral. Češka tehnika je sploh imela celo vrsto profesorjev z nemškimi

priimki; temu nasproti pa so imeli na nemški tehniški visoki šoli (ki je tudi obstajala v Brnu vzporedno in čisto zase) mnogi profesorji — vsaj po imenih sodeč — češke prednike. Med njimi je bil tudi »avstrijski« Viktor Kaplan, ki je takrat preko Storekove tovarnice za turbine v Brnu šele začel svojo slovito kariero — pravzaprav pa zmagovito pot njegovih turbin.

Grimmov turbinski pouk do Kaplanovih zamisli še ni segel. Morda se profesorja tudi — namenoma — poznala nista; vsekakor pa so takrat Grimma prištevali med najbolj priznane češke »turbince«. Zato je bil tudi svetovalec in sodelavec največje tovarne za turbine v Blanskem, to je firme Breitfeld — Danek a Spol.

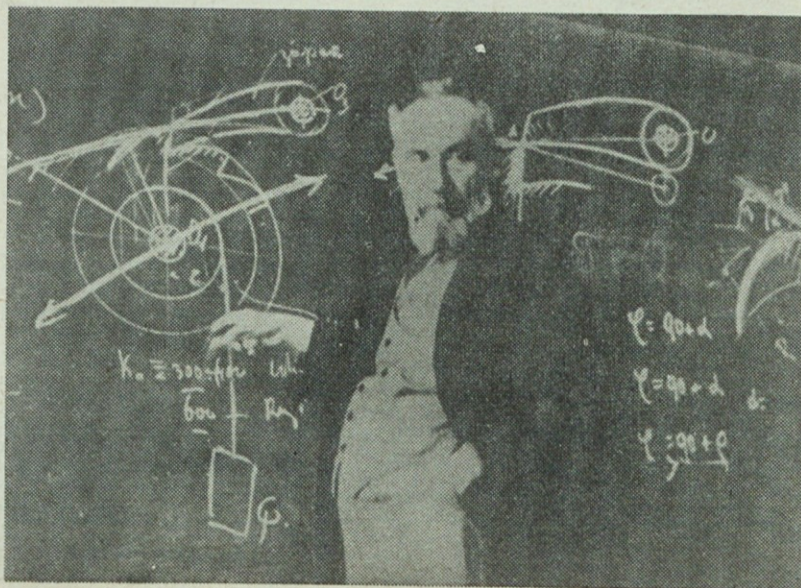
(To tovarno so pozneje glede na vsakokratne — zelo spreminjajoče se okoliščine vključili v »Česko-moravské strojírny, továrna v Blansku; zdaj pa spada v veliko skupnost ČKD, in sicer kot Českomoravská — Kolben — Danek, závody Jiriho Dimitrova n. p.)

V Blanskem so po prvi svetovni vojni pravilno zaslutili turbinsko konjunkturo doma in na tujem. Najprej so jih poklicali na pomoč Bolgari tako uspešno, da je tradicionalna povezanost ostala ohranjena do dandanašnjih zelo pomembnih izvedb ozir. naročil.

Proizvodnjo turbin je bilo treba zasnovati čisto na novo, se pravi zavreči vse stare »oklopne« modele z vsemi risbami vred. Pionirsko delo je terjalo predvsem celo serijo novih gonilnikov in prav s temi nalogami so kar zasluli profesorja Grima, ki je v časovni tiskil iskal čim izdatnejšo »konstrukcijsko« pomoč.

Ko sem se otrešel najbolj neprijetnih izpitov — med njimi na primer tekstilstva, ki je bilo na Češkem od nekdaj zelo pomembna stroka — me je profesor Grimm še kot študenta privzel v »asistentski staž«. Naložil mi je kup podatkov za gonilnike in teh precej sem konstruiral in kontroliral po tedanjih »klasičnih« metodah. Njihovega števila se ne spominjam več; nerad bi pretiraval niti ostal preskromen — malo jih res ni bilo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Prof. ing. Leopold Grimm (okoli leta 1925)

Planinci v novo

Kakor v zadnjih letih doslej je odbor PD Litostroj tudi letos pripravil bogat program izletov. Vanj je vključen obisk skoraj vseh naših gorstev, tako da bo izletnikom omogočeno čim širše razgledovanje lepe slovenske domačije.

Začelo se bo 22./23. aprila s tradicionalnim srečanjem litostrojskih smučarjev na Soriški planini. Letos bo ta prireditev še posebno slovesna, saj bo jubilejna — že deseta po vrsti. Na njej se bodo gotovo zbrali vsi, ki znajo ceniti trenutke bele opojnosti in žele spet enkrat sproščeno zadihati v veseli tovariški družbi. Posebna zanimivost srečanja bo tako imenovano jubilejno tekmovanje veteranov, na katerem bodo lahko nastopili

vsi, ki so vsaj trikrat sodelovali na teh srečanjih. (Podrobnejši razpis bomo objavili v prihodnji številki.)

V maju sta predvidena dva izleta — na Kum v Zasavju in na Golico — to vedno očarujočo izletniško točko Gorenjske.

V juniju si bodo izletniki v dveh dneh ogledali zeleno Pohorje. To bo prvi organizirani izlet Litostrojčanov v ta predel, izveden pa bo po v preteklem letu preskušeni metodi »vsak s svojim skupaj«, kar pomeni: z osebnimi avtomobili, v katerih prosta mesta zasedejo udeleženci, ki so brez lastnih vozil.

V juniju bo še izlet na Lisco z obiskom Rimskih Toplic.

Julija so izletniki povabljeni v Karavanke na Begunjsko in v Kamniške na Grintavec, k Češki koči ter še »v neznano«.

V »visoki sezoni« sta dva termina kot običajno rezervirana za triglavske izlete, 26. avgust pa za srečanje planincev ob 25-letnici tovarne na Sorici.

V septembru se bo marsikomu težko odredi izletu na Vrščic in preko Slemenja v Tamar, pa bo zato morda odšel teden kasneje na dostopnejšo Limbarsko goro.

Eden najuspešnejših izletov preteklega leta je bil gotovo prvi gobarski izlet. Zato se bodo tudi letos 7. oktobra zbrali na njem vsi, ki so lani brez posledic pospravili okusni gobji golaž, zraven pa še kdo, ki je po njem le sline cedil.

To bi bil okvirni program izletniške dejavnosti litostrojskih planincev v novem letu, medtem ko bodo podrobnejši opisi, napotki in urniki izdani za vsak

izlet posebej. Pripomnimo naj le še, da bodo člani društva s plačano članarino imeli pravico do določenega znižanja cene prevoza.

PD Litostroj je izdalo ličen program zgoraj navedenih izletov, ki je na voljo pri vseh poverjenikih društva.

Odločite se za vrsto delovne rekreacije, ki jo v obilni meri nudi izletništvo in planinsko potovanje — več boste imeli od življenja!

ETO

Dne 23. februarja bo praznoval 60-letnico rojstva MILAN SEME, dipl. iur. iz tajništva direktorije podjetja.

50-letnico rojstva bodo praznovali:

23. 2. FRANC PIVK iz tehnološke priprave dela in JANEZ PAPIČ iz oddelka za ozobljenje v FI. 25. 2. praznuje RUDOLF BELAK iz livarne sive litine, 26. 2. pa FRANC ZALAR iz nabave.

VET PRVAK ZA 1971

V sredini decembra je bilo končano ekipno prvenstvo Litostroja v borbenih partijah v kegljanju za leto 1971. Po pričakovanju je bilo za tekmovanje veliko zanimanje, saj se ga je udeležilo kar 22 ekip iz podjetja. Tekmovanje je bilo dobro organizirano, doseženi so bili tudi dobri rezultati.

Tekmovanje je bilo na dvo-steznem avtomatskem kegljišču Ilirije. Prehodni pokal je osvojila ekipa VET I, ki je podrla 244 kegljev, nato pa so se zvrstile naslednje ekipe:

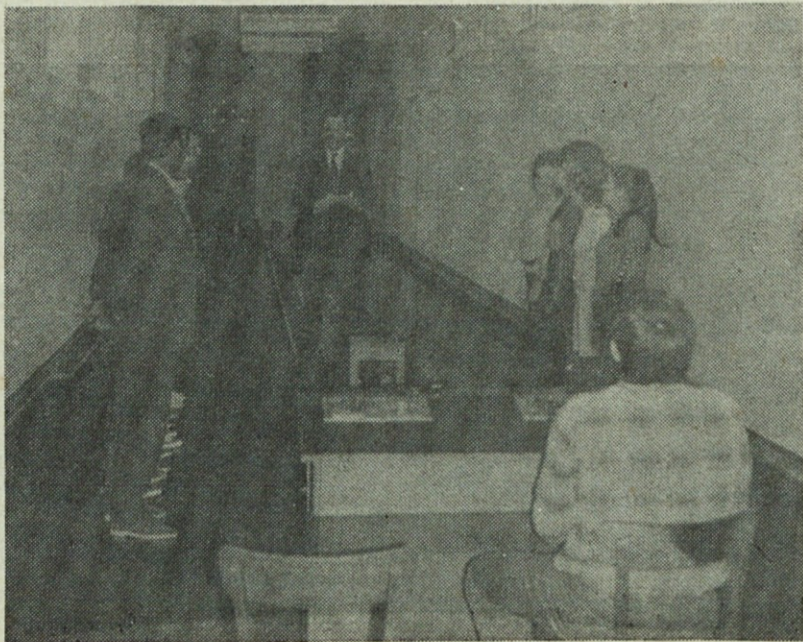
FI I 218 kegljev, ICL 209 kegljev, GKS I 208 kegljev, GKS II 205 kegljev, PI III 202 keglja, PI (siva) 198 kegljev, PI I 192

kegljev, PA IV 185 kegljev, FI II 178 kegljev, PA III 169 kegljev, PA V 163 kegljev, PI I 162 kegljev, VET II 160 kegljev, GKS III 152 kegljev, 16. mesto PA (ženske) 150 kegljev, 17. mesto PA I 144 kegljev, 18. mesto VET III 142 kegljev.

Za zaključek tekmovanja je bilo zopet organizirano že nekdanje tradicionalno tekmovanje med upravo podjetja, samoupravnimi organi, sekretariatom ZK in izvršnim odborom sindikata, ki pa je bil tudi zmagovalec srečanja.

Veliko zanimanje za to športno-rekreacijsko dejavnost narekuje, da čimprej pričnemo gradnjo svojega kegljišča.

V. M.

Znanilke športne pomladi — Prva ekipa litostrojskih kegljavk

V zadnje slovo sodelavcu Janezu Premerlu

Najtežja in najbolj boleča je naloga spregovoriti dolgoletnemu sodelavcu in prijatelju, od katerega se za vedno poslovljamo. Toda kakšne naj bodo te naše poslovilne besede? Ne moremo jih izraziti tako, kot bi jih hoteli, oziroma niso takšne, kot si jih zaslužil Ti, naš dragi Ivan! Nismo dovolj besedi in v še tako obširnem govoru v Tvoje slovo ne bi mogli povedati vsega tega, kar čutimo v naših srcih ob tem težkem slovesu.

Nobena beseda ne bi mogla prikazati Tvoje skromnosti in Tvoje dobrote, ki si ju razsipaval z neusahljivo voljo in z vsem svojim srcem. V življenju nisi nikdar poznal besedice »ne«, za vsakega si imel samo lepo besedo, slehernemu si ugodil prošnjo.

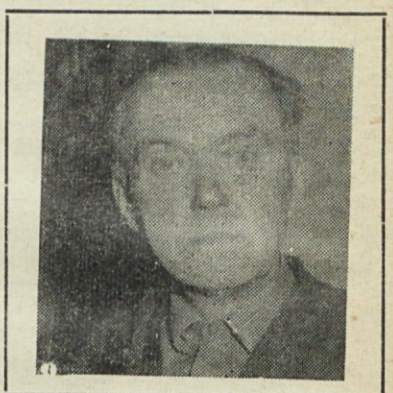
Kot pravnik z obširnimi strokovnim znanjem, znanjem več jezikov, si se vključil kot pionir v litostrojske vrste delavcev. Pred dobrimi 25 leti si prišel orat ledino razvoja našega podjetja, saj si imel matično številko 2 na seznamu prvih Litostrojčanov. Z veseljem si pričakoval 25-letnico obstoja Litostroja, tega žal nisi dočakal.

Vsa ta dolga leta četrstoletja si bil dober sodelavec, priden kot mravlja, vsestransko koristen kot pravnik in posebno še kot dober in iskren prijatelj. Kot pravnik nisi uporabljal znanja za pridobivanje materialnih koristi. Iz pravičnega ni koval zlata niti nisi iskal časti, temveč si nasprotno vse znanje razdal v korist podjetja in kot usluge marsikaterega Litostrojčanu. Ni ga Litostrojčana, ki ne bi poznal Tebe, te Tvoje dobrosrčnosti, Tvoje skromnosti. Nešteto strokovnih razprav s področja pravne znanosti in obširni pravni akti so bili plod

Tvojega obširnega pravniskega znanja.

Vrzel, ki jo zapuščas med nami kot sodelavec in pravnik, je globoka, še globlja pa je vrzel, ki jo bomo občutili za prijateljem, svetovalcem in pomočnikom v vsakdanjem življenju, v katerem je najhujša izguba srčno dobrega človeka, ki o njem veš, da je bil najbolj srečen in zadovoljen, če je storil kaj dobrega.

Toda, ker si bil skromen, tega svojega dela nisi poveljeval, iz Tvojih ust ni bilo slišati samohvale. Bil si prava dobričina, topla duša; žrtvoval si se le za druge, nikdar zase. Vsega tega

se bomo zavedali šele tedaj, ko Te ne bo več med nami. Zaman Te bomo pričakovali na delovnem mestu, ne boš več odhajal na razprave — za Teboj je nastala praznina, ki bo težko nadomestljiva.

Tvoj korak ne bo več oznanjal Tvojega prihoda na delovno mesto in zemlja bo pokrila Tvoje izmučeno telo. Solza v naših očeh nam bo ostala kot svetel spomin, kako smo Te imeli vsi radi.

OSMRNICA

Dne 21. 12. 1971 je po tragični nesreči preminil naš sodelavec Janez Hribar — pletilec naveznih sredstev.

V Litostroju se je zaposlil pred desetimi leti in to v takratnih oskrbovalnih obratih, kasneje pa je bil premeščen v oddelek orodjarne.

Njegova prerana smrt nas je vse, ki smo ga poznali, močno prizadela.

Bridko je prizadela tudi njegovo družino, ki ji izrekamo iskreno sožalje. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Sodelavcu v spomin

Dne 21. decembra lani je tragično preminil član našega kolektiva Franci Grmovšek. Smrt ga je doletela v cvetu življenja, saj je bil komaj 36 let star. V Litostroj je prišel 5. VIII. 1970

in se zaposlil kot ročni čistilec v čistilnici livarne sive litine.

Vestnega delovnega tovariša in skrbnega družinskega očeta bomo ohranili v dobrem spominu.

Njegovi sodelavci

ZAHVALA

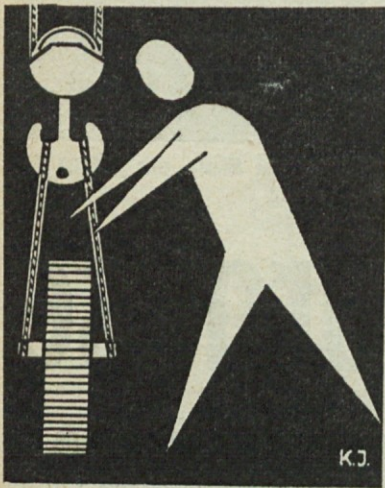
Ludvik Debeljak, zaposlen kot topilec v livarni jeklene litine, se zahvaljuje članom sindikalne podružnice in socialni delavki za darilo in obisk na domu.

SODELAVCU V SLOVO

Po dvaindvajsetletnem sodelovanju nas je dne 1. 1. 1972 po tragični prometni nesreči za vedno zapustil naš dober sodelavec tov. Ivan Turk, skupinovodja v izdajnem skladišču montaže.

Takoj prva leta obstoja našega podjetja se je vključil in delal v montaži turbin, kasneje pa je bil postavljen za vodjo izdajnega skladišča. Bil je tudi soustanovitelj »vzajemne pomoči« ter njen prvi blagajnik.

Zaradi njegove priljubljenosti in poštenosti je prerana izguba še bolj boleča. Ohranili ga bomo v lepem spominu; njegovim svojcem izrekamo iskreno sožalje.

ZAHVALA

Janez Marolt, zaposlen kot ključavničar v orodjarni, se zahvaljuje sindikalni podružnici Litostroja za prejeto darilo ob novem letu.

Vsem Litostrojčanom želim v novem letu mnogo sreče in delovnih uspehov!

ZAHVALA

Marija Podreberšek, zaposlena v FI, se zahvaljuje sindikalnemu odboru in sindikalni podružnici FI za denarno pomoč, ki sta mi jo nakazala ob moji dolgotrajni bolezni. Posebna hvala mojim sodelavcem ter tovariščama Kovačevi in Brezarjevi, ker sta me obiskali.

Še enkrat lepa hvala in obilo uspehov v letu 1972.

ZAHVALA

Ob bridki izgubi našega ljubljeneža moža in atija

JANEZA HRIBARJA

se zahvaljujemo celotnemu kolektivu Litostroj, ki nam je v najtežjih dneh stal ob strani, z nami sočustvoval in pomagal lajšati pekočo bolečino. Prav tako se zahvaljujemo vaščanom in znanec za sočustvovanje, vsem darovalcem cvetja in vsem, ki ste ga spemili na zadnji poti. Posebna hvala litostrojski godbi.

Žalujoče: žena Vida, hčerki Janja in Vidka.

ZAHVALA

Ob tragični izgubi našega ljubljeneža moža in očka

FRANCA GRMOVŠKA

se zahvaljujemo celotnemu kolektivu Litostroj, ki nam je v najtežjih dneh stal ob strani, z nami sočustvoval in pomagal omiliti hudo bolečino. Prav tako se zahvaljujemo vaščanom in znanec za sočustvovanje, vsem darovalcem cvetja in onim, ki ste ga spemili na zadnji poti. Zahvaljujemo se tudi litostrojski godbi.

Žalujoči: žena Ana, sin Andrej in Franci.

Kako zdravimo alkoholizem

Alkoholne pijače so človekove spremljevalke že zelo dolgo, najdemo jih kot obvezno dopolnilo pri skoraj vseh svečanostih starejših civilizacij, noben važnejši dogodek ni minil, ne da bi ga preslavili s kupico v rokah. A kmalu je človek spoznal, da je veselje, ki ga prinaša alkohol, lažno veselje, spoznal je, da je alkohol slab svetovalec in tolažnik v težavah. Že star japonski pregovor pravi: »Človek pije vino, vino pije človeka.« Ne glede na to pa so ljudje še vedno uživali alkoholne pijače, še vedno so v vinu iskali moči in pozabe. Še več, z razvojem civilizacije so se močno izpopolnili postopki za pridobivanje alkoholnih pijač. Alkoholni destilati so pridobitev civilizacije, pri primitivnih ljudstvih jih ne zasledimo.

Alkoholizem je bil v času kapitalističnega sistema tesno povezan z bedo delavcev. Delavcu je bil alkohol edini vir veselja in pozabe. Edini način borbe proti alkoholizmu so bile pridige s prižnic ter zasmehovanje in preganjanje alkoholikov, če so zašli na asocialna pota. Normalno, da tak pristop k problemu ni mogel roditi prida sadov. Edini uspehi so bili nekaj tednov trajajoče abstinence. Prišlo je do prepričanja, da alkoholizem ni ozdravljiv, alkoholike pa so, podobno kot kriminalce, imeli za nujen izmeček družbe. Celó Friedrich Engels je prišteval alkoholizem med socialne bolezni, ki so nujen produkt kapitalističnega družbenega sistema.

Danes vemo, da z odpravo kapitalizma alkoholizem ne bo izginil sam po sebi. Poleg take imenovanega »alkoholizma bede« vse pogostejše srečujemo »alkoholizem blaginje«. Izoblikovalo se je sodobno gledanje na pojav alkoholizma, za katerega vemo, da nikakor ni neozdravljiv, kakor tudi alkoholika danes nimamo za zavrženca. Tak način mišljenja pa je pripeljal tudi do razvoja modernih metod zdravljenja te bolezni. Bolnik, ki je bil nekoč le predmet zdravnikovega opazovanja in zdravljenja, se v današnjem času vse bolj aktivno vključuje v proces lastnega zdravljenja.

Že v prvem sestavku sem omenila, da je alkoholik človek, pri katerem je zaradi uživanja alkohola prišlo do okvar telesnega in duševnega zdravja. Omenila sem tudi, da alkoholizem ne prizadene le bolnika samega, temveč tudi njegovo okolje. Torej je vpliv alkohola na človeka trojen: psihološki, socialno-ekonomski in zdravstveni.

Ena pglavitnih lastnosti alkohola je njegova lastnost, da nas sprošča. V vinjenem stanju smo razigrani, veseli, nobena težava za nas ni nepremagljiva, saj alkohol med drugim tudi kompenzira razne občutke manjvrednosti, napravi nas brezskrbne, vse skrbi odpadejo same po sebi. Nekdo, ki je v treznem stanju plašen in zadržan, pod vplivom alkohola postane sproščen, v pogovoru duovit in živahen. Drugi, ki je sicer grob in nasilen človek, postane priazen in čuteč. Naj bo sprostitev, ki jo prinaša alkohol, na videz

še tako prijetna, koristna nikakor ni, saj pomeni beg v nestvaren svet, pomeni reševanje problemov na nerealen način. Človeku pride v navado, da vse svoje probleme in stiske premaguje s pomočjo alkohola. Celó najenostavnejših akcij se ne more lotiti, če mu pri tem ne pomaga kozarček. V takem primeru govorimo o psihični odvisnosti od alkohola. Prav tako pa poznamo tudi fizično odvisnost od alkohola. Ta nastane kot posledica čezmernega, dolgotrajnega pitja, zanj pa so značilne take posledice v kemičnih procesih človekovega telesa, da ta brez alkohola ne more več opravljati svojih funkcij. Fizična in psihična odvisnost od alkohola se navadno dopolnjujeta. Odvisnost alkoholika od alkohola se pojavi kot izguba kontrole nad količino alkoholne pijače, ki jo popije. Alkoholik ne more piti zmerno, temveč se navadno opija do onemoglosti. Ta izguba kontrole ostane tudi potem, ko se je alkoholik že zdravil, zato tudi zahtevajo od zdravljenih alkoholikov absolutno abstinenco, saj vsako pitje pomeni, da je alkoholik zabredel v staro bolezen. Naslednja značilnost alkoholne bolezni je, da alkoholiku sčasoma upada toleranca na alkohol. Kaj to pomeni? Človek, ki je včasih z lahkoto prenašal velike količine alkohola, ne da bi se napil, se po določenem času opi je že po manjši količini alkohola. To je znamenje, da je bolezen prišla že v zadnjo fazo. Če se alkoholik ne odloči za zdravljenje, pride v tej fazi zelo pogosto do smrti zaradi komplikacij, ki jih povzroča alkoholna bolezen.

Posledica, ki jih trpi človekova duševnost zaradi zlorabe alkohola, so zelo različne. Že akutna zastrupitev z alkoholom povzroča motnje nekaterih važnejših psihičnih funkcij, dalj časa trajajoče nezmerno pitje pa povzroča trajne okvare teh funkcij, kar lahko pripelje do definitivnega propada vseh človekovih duševnih sposobnosti in do osebnostnega propada. Za osebnost alkoholika so značilne bolesta potreba po uveljavljanju, hitra užaljenost, nagnjenost k lažem in čustvena nestabilnost. Pojavijo se tudi težave v socialnih odnosih in če se alkoholik ne zdravi, sledi popoln etični propad.

prosti izbiri dejavnosti udejstvovanja.

Kako je z oddajanjem kartončkov? Čeprav na zadnji strani kartončka piše, kam ga je treba poslati, pošljite kartončke raje v naš sindikat. Zakaj? Zanima nas, koliko članov kolektiva se ukvarja z rekreacijo. Na podlagi teh rezultatov bomo organizirali rekreacijska tekmovanja, razne akcije TRIM, ki so predvidene že v programu, in usmerjali člane kolektiva s propagandnimi akcijami na takšne rekreacijske akcije.

Komisija za rekreacijo pri sindikatu se je odločila, da tudi v letu 1972 izvede nagradno žrebanje za vse, ki so izpolnili špiralo TRIM. Vsakdo, ki še nima špirale TRIM ali pa si želi že drugo, jo lahko dobi v sindikatu.

Litostrojčani, vključimo se vsi v akcijo TRIM!

Razumljivo je, da vseh sprememb, ki nastajajo v času alkoholne bolezni, ki pa lahko traja tudi deset, petnajst ali dvajset let, ne moremo odpraviti kar čez noč. Prav tako je razumljivo, da jih ne moremo pozdraviti zgolj s tabletami, injekcijami in dieto. Potreben je daljši čas aktivne prevzgoje alkoholika, za kar uporabljamo različne metode psihoterapije, postopke socialne rehabilitacije in resocializacije. Na teh osnovah poteka tudi zdravljenje v specializiranih ustanovah za zdravljenje alkoholikov in se tudi nadaljuje v klubih zdravljenih alkoholikov.

Zdi se mi potrebno, da nekaj prostora posvetim delu v klubih zdravljenih alkoholikov. Klubi zdravljenih alkoholikov niso običajne družbene organizacije, še manj pa so to nekaki »klubi pijancev«, kot jih nekateri v svojem nepoznavanju imenujejo.

Klubi zdravljenih alkoholikov so avtopsihoterapevtske skupine, pri katerih je zaradi uspešnega dela nujno potrebno sodelovanje terapevtov. Oblike dela klubov so terapevtski sestanki, delo z družinami alkoholikov, organizirana je tudi patronažna služba, da bi obvladovali recidive itd. Način zdravljenja alkoholizma v obliki klubov zdravljenih alkoholikov smo povzeli po Američanih, ki ta način z uspehom uporabljajo že od leta 1935, ko je bil ustanovljen klub anonimnih alkoholikov. Edini pogoj za članstvo v klubu je bila želja posameznika, da preneha piti. Društvo se je imenovalo Alcoholics Anonymus ali kratko AA. Ta kratica je danes v svetu postala simbol borbe proti alkoholizmu.

Ker je tudi pri nas postajal problem alkoholizma vse bolj pereč in ga po dosedanjih metodah ni bilo mogoče več obvladovati, je prišlo leta 1964 do ustanovitve Centra za proučevanje in preprečevanje alkoholizma v Zagrebu, lansko leto pa je bil podoben center ustanovljen pri nas v Sloveniji. Ti centri so sprejeli načelo skupinskega terapevtskega dela ob najaktivnejšem sodelovanju pacientov. Po istem načelu poteka tudi zdravljenje v bolnišnici za zdravljenje alkoholizma na Škofljici.

Poudarila sem že, da alkoholizem prizadene tudi bolnikove socialno-ekonomske odnose. Kako? Ker se pod vplivom alkoholne bolezni močno spremeni človekova osebnost ter s tem tudi njegovo obnašanje, povzroča to stalne konflikte v njegovem okolju. Zaradi alkoholne bolezni se še zaostrejuje že obstoječi problemi, v družini vse bolj slabijo pozitivne čustvene vezi, kar daje alkoholiku še dodatne razloge za opijanje. Pravimo, da oboli cela družina alkoholika. Zaradi osebnostnega in fizičnega propadanja alkoholik ne more niti na delovnem mestu niti med prijatelji zavzemati ustreznega mesta; pravimo, da alkoholik socialno propada. Glede na to je povsem razumljivo, da v zdravljenje alkoholizma spadajo tudi razni socialni ukrepi, delo z družino, poklicna rehabilitacija in nadaljevanje strokovnega izpopolnjevanja in izobraževanja, ki ga je alkoholik med boleznijo zanemaril.

Seveda zdravimo alkoholizem tudi z zdravili, vendar zdravila sama po sebi ne zdravijo alkoholizma, temveč so v procesu zdravljenja le v večjo ali manjšo pomoč. Pri zdravljenju alkoholizma uporabljamo v prvi vrsti vitamine, predvsem vitamine iz skupine B, razna pomirila, znana pa so tudi sredstva, ki alkoholiku onemogočajo pitje, npr. tetidis tablete. Tetidis ima to lastnost, da preprečuje razgradnjo alkohola v telesu, zato pri pitju pride do reakcije, ki je zelo neprijetna, lahko pa postane tudi usodna. Ker je za zdravljenje alkoholizma pglavitna abstinenca, tako bolnikom pomagajo, da pri tem vztrajajo. Pri zdravljenju alkoholizma lahko uporabljamo tudi

injekcije glukoze ali grozdnega sladkorja, z namenom, da bi okrepili zaradi alkohola oslajbljeni organizem. Seveda s tem še niso izčrpane vse oblike zdravljenja alkoholizma, saj v svojem prispevku nismo navedli, kako se zdravijo posamezne komplikacije, ki jih povzroča alkohol. Najbolj znane so razne akutne duševne motnje, kot na primer alkoholni bledež, patološka opitost, poznamo pa tudi trajne duševne motnje, kot so razne alko-

holne psihoze (ljubosumnost alkoholikov), alkoholna epilepsija itd., ki zahtevajo specifično zdravljenje. Skoraj ni organa, ki pri dolgotrni zasvojenosti z alkoholom ne bi bil prizadet. Zdravljenje teh okvar pa je delo internista, zato je nujno najtesnejše sodelovanje med psihiatrom in internistom, med psihologom in socialnim delavcem, saj bo le tako zdravljenje alkoholne bolezni zares uspešno.

Hilda Colja

Počitek (S. Kocjan)

Zdravstveno varstvo delavcev

(Nadaljevanje iz prejšnje številke.)

Na kongresu medicine dela, ki je bil jeseni v Ljubljani, so v treh referatih obravnavali problem vpliva prašnega delovnega okolja na dihalni in njihovo delovanje. V vseh treh primerih so prišli do enakih ugotovitev. Ugotovili so, da je prah v livarnah zelo škodljiv, kar dokazuje bolj ali manj težka obolenja pljuč, h katerim se rada »prikakne« tuberkuloza. Kmalu se pojavijo znaki zmanjševanja pljučnih zmogljivosti oziroma »naduha«, ki pa le redkokdaj doseže tolikšno stopnjo, da človeka duši. Do te stopnje navadno ne pride že zato, ker takega delavca prestavijo drugam, nekateri si poiščejo drugo službo — nekatere pa invalidsko upokojijo. Ponekod dodelijo delavcem, za katere sumijo, da so zboleli za pnevmokoniozo (poklicno prašno obolenje pljuč), in tistim, ki imajo pozitiven tuberkulinski test, vsak dan brezplačen topel obrok hrane, ki ima mnogo beljakovin. Po našem mnenju bi morali tako delati povsod. Seveda, vse to ne bo nič pomagalo, če se ne bomo aktivno borili proti prašnemu okolju. To pa spada že v področje tehnologije. Medicina pri tem opravlja drugo, prav tako važno nalogo: odbira ali selekcionira ljudi. Ta izraz ni najbolj priljubljen, vendar je najbolj ustrezen. Huda napaka bi bila, če bi na prašno delovno mesto poslali človeka, ki ima bolj ali manj obolela pljuča. Kdor nima popolnoma zdravih pljuč in zgornjih dihalnih poti (nos, žrelo, mandeljni, grlo), ne more in ne sme delati v prašnem delovnem okolju.

Naj poudarimo zanimivost študije o nevrozah v črni metalurgiji. V železarni Skopje so ugotovili, da je četrtina vseh nevroz poklicnega izvora. Vzroki za nevrose so naslednji: težka prilagoditev delovnemu mestu, zmanjšana telesna in duševna sposobnost dela z industrijskimi napravami, slab delovni uspeh, zapostavljenost in nezadovoljstvo v svojem okolju, neprostovoljna

sprememba delovnega mesta, pomanjkanje možnosti za osebno uveljavljanje, razporeditev na nižje delovno mesto, prenizki osebni dohodki, neprijetni dogodki v domačem življenjskem okolju, duševna ali telesna preutrujenost zaradi podaljšane ali intenzivnega dela itd. Še v težjem položaju se znajdejo ljudje, ki pridejo z dežele. Navajeni so kmečkega dela na prostem zraku, sedaj pa morajo kar naenkrat delati v zadimljeni tovarni. V takšnem okolju so najbolj prizadeti zreli ljudje nad 40 let, ki še nikoli niso bili v rednem delovnem razmerju. Ne samo, da postanejo kmalu nevrotiki z manjšo storilnostjo, ampak to svojo živčnost vcepijo v svojo družino, posebno še, če so nagnjeni k uživanju alkohola.

Vsakdanje izkušnje nas učijo, da se taki ljudje tudi prej in huje ponesrečijo kot drugi delavci. Že leta in leta iščejo rešitev problema nevroz, žal pa tapkamo v začaranem krogu. Iz proizvodnje nam beže delavci brez zemlje — čisti proletarci — v proizvodnjo pa prihajajo polproletarci, ki so razpeti med zemljo in tovarno. Priznajmo, z delom njihovih rok raste industrijska proizvodnja. S svojimi rokami iztrgajo zemlji hrano in tako ne bremenijo skupnosti. To je odlična kratkoročna rešitev, a dolgoročna? Mar nas res ni nič izučil primer zapuščenih kmetij in polj, ki žalostno propadajo? Ob tem pa ne gre prezreti dejstva, da ljudje s kmetij v tovarnah vedno bolj bolehaajo. Tudi tu so doma nevrose, ki jih dežela še včeraj sploh poznala ni.

S tem bi zaključili pregled najpomembnejših razprav s področja varstva pri delu in zdravja delavcev v črni metalurgiji. Morda bo kdo našel kako misel, ki mu bo prišla prav, morda bo kdo naveličan odložil to branje, češ saj je samo govorjenje, kritiziranje stanja in pogojev, v kakršnih mora delavec še vedno delati, žal pa besedam ne sledijo dejanja...

Dr. Edo Tepina

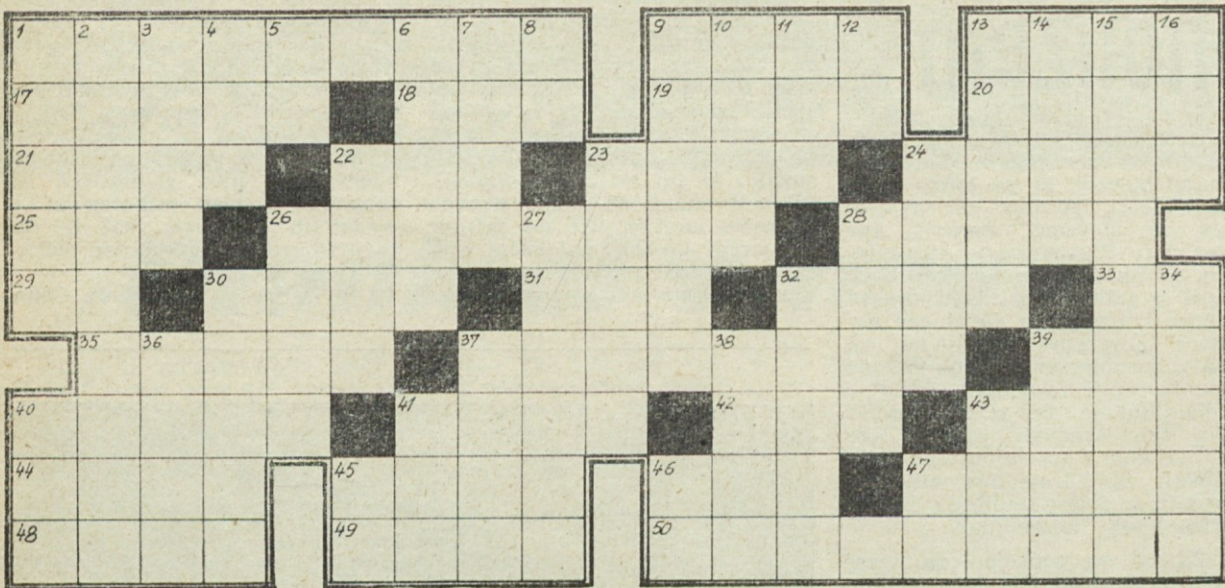
TRIM zopet v Litostroju

Komisija za rekreacijo pri sindikatu se je odločila za leto 1972 — v letu reakcije, da se priključi s svojim Trimčkom mestnemu sindikalnemu svetu. Mestni sindikalni svet je ob podpori mestne zveze za telesno kulturo pričel letos prvič z izdajanjem druge spirale TRIM. Vsekakor je akcija dobro organizirana in za služi vse priznanje, kar je vodilo tudi našo komisijo, da se je litostrojski kolektiv vključil v njihovo akcijo.

Organizirali smo tako, da je lahko sleherni Litostrojčan prejel drugo špiralo TRIM že v začetku leta rekreacije.

Špirala je nekoliko drugačna od lanske letne litostrojske ter je razdeljena na 12 mesecev in nekoliko izpopolnjena z dodatnimi panogami športa.

Potrebno je vestno izpolnjevanje ter skrb za vzdrževanje telesne kondicije posameznika po

VODORAVNO

1. zdravnik za duševne bolezni; 9. ton, zvok; 13. postopek za pripravo kruha; 17. udeleženec sinjske viteške igre; 18. Hercegovci; 19. preprost plug; 20. zločinski dejanje; 21. napadalec ljubljanske »Olimpije« (Rudi); 22. življenjska tekočina; 23. oklopno vozilo; 24. vladarjev sin; 25. žensko ime; 26. tovarna v Celju; 28. ameriški filmski igralec (Carri); 29. Karel Edvard; 30. ime Chaplinove žene; 31. grška črka; 32. prestol; 33. režijska stopnja; 35. kraj na Gorenjskem; 37. izpit za doktorski naslov; 39. povrtnina; 40. čr-

nilo; 41. tovarna žival; 42. tuje moško ime; 43. mladič domače živali; 44. vrsta žita; 45. nemško pristanišče; 46. dalmatinsko žensko ime; 47. nacija; 48. reka v Nemčiji; 49. obraba, unesek; 50. popravek.

NAVPIČNO

1. nemaren človek; 2. naša ožja domovina; 3. ribje jajčece; 4. nekdanje turško gostišče s prenočišči; 5. kemični znak za idridij; 6. zadetek pri tomboli; 7. tuje moško ime; 8. grška črka; 9. zelo trda kamenina; 10. ime ameriške filmske igralkice Turner; 11. iz-

umrla vrsta pingvina; 12. avtomobilska oznaka Sombora; 13. domača pernata žival; 14. umetniško ime umrlega istrskega pisatelja Viktorja Carja; 15. preglednik, revizor; 16. francoska narodna junakinja (Jeanne d'); 22. vrsta zabave; 23. iver; 24. šiba; 26. dolžinska mera; 27. vrsta ameriških vesoljskih ladij; 28. prebivališče fevdalcev v srednjem veku; 30. kemična spojina; 32. čistilnik za žito, vejalnik; 34. dan v tednu; 36. domače moško ime; 37. dvboj; 38. zasteklena odprtina v steni; 39. država v Južni Ameriki; 40. tovarna v Mariboru; 41. ime ameriške filmske igralkice Farrow; 43. kradljivci; 45. Karel Korošec; 46. akademski klub; 47. kratica za »nogometni klub«.

Iz tehnološkega oddelka TPD je odšel 31. 12. 1971 v pokoj naš sodelavec Bruno Valentič, ki je bil zaposlen kot razvojni tehnolog. V Litostroj je prišel sredi aprila 1949. Želimo mu veliko zdravja v pokoju!

Ne samo za izbrance

V mesecu novembru je vodstvo Drame SNG sklicalo sestanek s predstavniki slovenskih podjetij in nekaterih drugih ustanov. Namen tega sestanka naj bi bil ožja povezava in bolj tesno sodelovanje med gledališčem SNG in neposrednimi proizvajalci. Sestanka se je udeležil direktor Drame Janez Šenk, predsednik gledališkega sveta Janez Negro, več igralcev ljubljanske Drame ter presenetljivo majhno število povabljenih predstavnikov ljubljanskih delovnih kolektivov. Na seji je bil tudi predstavnik Litostroja.

V uvodni besedi je direktor Drame omenil, da je v zadnjih letih prišlo do nekakšnega nerazumevanja med občinstvom in gledališčem. Da bi izplavali iz te krize, se je kolektiv gledališča odločil za tak izbor programa, ki ga bo razumel najširši krog občinstva. Tu gre za poslanstvo SNG, saj mora to gledališče ohraniti svojo politično funkcijo v širšem pomenu — kulturo občanov proizvajalcev naj dvigne na višjo raven. Sodobno življenje zahteva vse večjo modernizacijo proizvodnih sredstev, le-ta pa vse višjo kulturno raven. Direktor Drame je med drugim poudaril, da igralci želijo veliko bolj sodelovati z delovnimi kolektivi kot do sedaj, saj bi prišli gostovat s celotnimi predstavami tudi v tovarniške prostore, seveda tja, kjer so za to možnosti; člani Drame bodo po direktorjevih besedah sodelovali na proslavah v podjetjih itd.

Izbor programa za letošnje leto je bistveno drugačen od onega iz prejšnjih let, saj se je vodstvo Drame zavestno odločilo, da v

programu ne bo več takih del, ki bi bila sama sebi namen. V gledališču se zavedajo, da so predstave obiskovali bolj ali manj le izbranci, tako da je bilo mnogo naših delovnih ljudi izven gledališke srenje.

Ob koncu svojega govora je Janez Šenk poudaril, da se morata proizvajalec — gledališče in potrošnik — naš delovni človek čim bolj približati in da je treba

narediti vse za to, da bi bilo čim manj posrednikov med gledališčem in občinstvom. Po direktorjevih besedah naj bi gledališče pričakovalo od predstavnikov delovnih kolektivov dragoceno pobudo za oblikovanje takega programa, ki bo bogatil in širil obzorje delovnega človeka.

Sestanek v Mali drami se je nadaljeval s pogovorom članov vodstva Drame s prisotnimi predstavniki ljubljanskih delovnih kolektivov.

Srečanje gledališčnikov s predstavniki slovenskih podjetij bo prav gotovo pripomoglo k čimprejšnji preobratu dolgotrajne krize, ki pesti slovensko narodno gledališče v Ljubljani. Videti je, da so ljudje iz Drame spoznali, da je vloga narodnega gledališča širiti kulturno poslanstvo med najširše plasti in da le v neposrednem stiku z občinstvom spoznajo, kakšne gledališke predstave si občinstvo želi.

POŠKODBE V DECEMBRU

V mesecu decembru smo imeli 35 poškodb, od tega 9 na poti v službo oziroma iz službe. V MO je bilo 8 poškodb, v PK 4, v FI 15 in v sektorjih 8 poškodb.

Zaradi poškodb smo izgubili 695 delovnih dni; 122 v MO, 98 v PK, 265 v FI in 210 delovnih dni v sektorjih.

Oči si je poškodovalo 7 delavcev, glavo 4, telo 3, prste rok 6, ostali del roke 4, noge pa si je poškodovalo 11 delavcev.

Največ poškodb je bilo v sredo 11, sledijo ponedeljek 9, torek 8, četrtek in petek 3 in sobota z 1 poškodbo.

V mesecu decembru smo imeli 15 poškodb manj kot v istem mesecu lani.

Služba varstva pri delu

Jezik je obleka človeka

Kar priznajte, da primerjava ni tako neumestna. Res je, da besednega zaklada ne moreš kupiti z denarjem pri Nami kot konfekcijsko obleko, res je pa tudi, da prav pogosto že po jeziku spoznaš, s kakšnim človekom imaš opravka.

Jezikovna obleka preprostega pastirčka je skromna; pozna moč kakih 400 besed (dan, noč, oblačno, jasno, sonce, vroče, mrzlo ipd.). Z večjo izobrazbo in z življenjem v družbi dobimo seveda sorazmerno bogatejši jezik in tudi stilno je bolj razvit. Namesto preproste ugotovitve: »Dež bo!« bo lahko že rekel: »Zdi se mi, da bo deževalo.« Čim bolj je družba razvita in z njim občani, ki v njej živijo, tem bogatejša postaja ta jezikovna obleka, hkrati pa žal obenem začnemo zapaдати v izumetničenost, natičkanost, nenaravnost.

Prva leta po vojni smo se tako srečali z izrazi, ki si jim komaj prepoznal pomen. Namesto starih dekel so se pojavile »gospodinjske pomočnice«, čevljarja je zamenjal »obuvalni tehnik« in celo besede denar nas je danes sram, čeprav ga vsi radi vidimo in se zanj pulimo. Če si količkaj »na nivoju«, moraš pač reči »finančna sredstva« in plača ni več plača. ampak »nagrada«, ali pa vsaj »osebni dohodek«. Res so med temi izrazi vsebinski odenki, ki izražajo tudi družbeno-politične spremembe, saj na primer današnji »zavod za zaposlovanje« bolje izraža duha in potrebe današnjega časa kot nekdanja »borza dela«. Vendar še vedno ne razumem, zakaj iščejo podjetja »de-

lovno silo na tržišču«, ko je vendar to žalitev za pojem pravega delavca, saj je delovna sila lahko tudi vol in si s pojmom tržišče predstavljamo vse kaj drugega, če si sploh kaj predstavljamo.

Zelo zanimiv, do nerazumljivosti »kultiviran« primer tako imenovanega intelektualnega izražanja sem srečal v razpravi neke učene ženske, ko je pisala, da je »izrinila iz zornega kota pozornosti nekaj neimanentnih faktorjev«, ko bi se dalo tako preprosto povedati, da je recimo zanemarila nekaj manj pomembnih stvari.

Klasiki literature so veliki umetniki ne samo po poznavanju gibal človeške duševnosti, temveč tudi po najbolj občutljivem posluhu za jezik. Tako je na primer Jurčič v romanu Cvet in sad dobro vedel, da preprosti žagar Šepce »gleda u bukke«, medtem ko učen človek »bere« ali celo »čita«. Oton Župančič je prav tako čudovito prevedel znano mesto iz Shakespearovega Hamleta, ko danski kraljevič po povratku iz Anglije vprašuje, kakšni so bili »povodi«, da je znorela uboga Ofelija in mu preprosti grobar duhovito odgovori, da ji je šla pamet »po vodi«.

Bogastvo našega besednega zaklada je kajpak odvisno od izobrazbe, starosti, okolja, v nemajhni meri pa tudi od prizadevanja človeka samega, saj je tu-

di najboljša obleka lahko videti grda, če ni osnažena, zlikana. Ženske imajo tudi v tem pogledu lepšo »jezikovno obleko« in iz njihovih ust dokaj redko slišimo besede, kot so »zabušavati«, »zajebavati« ipd. One so pogosto celo tako »fine«, da rečejo najlonu »nejlon«, ker se jim zdi to bolj izbrano.

Posebno poglavje so barbarizmi nemškega porekla, ki še vedno vztrajajo v vsakdanjem pogovornem jeziku. Vsi smo veseli, kadar nam »rata«, če odpremo »flašo« šampanjca, ne da bi nam »štofelj« odneslo v »luft«. »Glihtko pobu ni vurst, če lahko požre ene glaz«. To nas spominja na tiste čase pred sto leti, ko so nemčurji dopovedovali, da sploh ni kranjskega jezika, kot naj bi dokazoval stavek, da »prezidentov pedentar na gang tepihe klofa«.

Z druge strani pa najbrž še dolgo ne bomo govorili v najbolj izbranim jeziku, posebno ne v kakih trenutkih nekontroliranih čustev. Tako bo verjetno človek še vedno rekel, da ga »firbec matra«, ne pa, da ga »muči radovednost«, saj tudi o fantu, ki ga hočemo pohvaliti, rečemo, da je fant od fare, ne pa da je »mladenič od župnije«.

Ko je Pleteršnik pred sto leti pripravil za tisk gradivo za slovar slovenskega jezika (zbirali so ga prej celih sto let), je bilo kakih 75.000 gesel, današnji in-

ventar slovenskega jezika utegne imeti kakih 150.000 besed in pri vsem tem besednem zakladu je komaj 2.400 besed, ki so skupne vsem slovanskim narodom. Podobno kot glasba tudi besede ne poznajo meja.

Naš govor je vedno bolj odvisen od vplivov javnih komunikacijskih sredstev (tisk, radio, TV) in večkrat je njihov besedni zaklad po nepotrebnem izumetničen. Nekoč so poštene kure še nesle jajca, nepokvarjen kmet je redil živino, pridelal krompir, trte so mu obrodile sladko vince, sodobni »kmetijski proizvajalec« pa le še proizvaja živino, vino, sadje, jajca ipd.

Zadnjič sem gledal na televiziji oddajo o onesnaževanju okolja in sem bil dvakrat žalosten. Prvič zato, ker sem videl, da bosta čist zrak in čista voda kmalu tako redka kot čisto vino, drugič pa zato, ker ima danes že preprost človek tudi svoj govor že onesnažen, poluiran, pokvarjen. Navaden kmetič je v oddaji razlagal, da mu »gozd trpi na kvaliteti« zaradi saj in strupenih snovi, ki jih bruha dimniki iz toplotarne, ker je mislil, da se mora uradno izražati v uradnem jeziku, saj bi sicer po domače rajši povedal, da se mu drevje suši in uničuje.

Nisem preveč navdušen za pretirano jezikovno higieno, za načelni purizem. »Jezik očistite

peg!« je učil rajnki Koseski. Kaj je pega in kaj ni pega? O tem si celo učeni jezikoslovci ne bodo nikoli na jasnem.

Poglejmo samo najbolj vsakdanji izraz. Majhna »proizvodna enota« ima še slovenski izraz delavnica. Take so bile že od nekdaj domače tudi po izvoru in lastništvu. Velika podjetja so pa pri nas postavljali vedno tuje in tuje so tudi besede: fabrika (od latinske besede »faber«, kovač), dobnesedno torej kovačija, potem tovarna, ki ima češko poreklo, in tvornica, ki je hrvaška. Čiste domače besede zanjo torej sploh nimamo.

To je bilo le nekaj nametanih misli in primerov na račun jezika kot obleke človeka. Bogat in snažen jezik je lahko precej zanesljivo spričevalo o človeku. Nerodno izražanje, reven besedni zaklad, množica popačenk in barbarizmov pa tudi hitro pove, s kakšnim človekom imamo opravka.

Mirko Hrovat

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 5800 izvodov — Ureja ga uredniški odbor — Glavni urednik dr. Branko Vrčon — Odgovorni urednik Pavel Perko — Tehnični urednik Eštera Lampič — Tel. uredništva 56-021 (h. c.) int. 246 — Cena posameznih številki v prodaji 0,50 din — Poštnina plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska tiskarna ČZP »Primorski tisk« v Kopru